Gonçarov'un oblomovkalı platon'unun varoluş felsefesine armağanı

Metin Bal

Oblomov: "Hepsi uyuyorlar,
benden de beterler!"
Gonçarov, 2017: 195

GİRİŞ

Ivan Aleksandroviç Gonçarov (1812-1891) olgunluk dönemini Rus İmparatorluğu'nda, Avrupa'nın dördüncü metropolü olan St. Petersburg kentinde yaşayarak, sansür memurluğundan emekli oldu. *Oblomov* (1859) romanı yayınlandığı zaman, Rusya'da yaşayanların yarısı kendilerine, birbirlerine ve en son çiftlik sahiplerine şu soruları soruyordu: Bir kimse neden çalışmak zorundadır? Dahası, neden bir başka kimse için çalıştırılır? Dönemin Rus İmparatoru Aleksandr Nikolayeviç (1818 - 1881) bu soruları cevaplamak zorunda hissetti ve *Oblomov* romanı yayınlandıktan iki yıl sonra, 19 Şubat 1861'de bir fermanla Rusya'daki köylü serfler (müjikler) çiftlik sahiplerinin "taşınabilir mülk"ü olmaktan çıkarır. *Oblomov* romanının içinde oluştuğu politik atmosfer, en kaba hatlarıyla böyleydi. Gonçarov Rusça yazarlar arasında büyük ilgi gördü. Dostoyevski onu "büyük öneme sahip bir yazar" olarak, Çekhov da kendisinden "on kat daha yetenekli bir yazar" olarak tanımlar. *Oblomov* romanının esin kaynağı Gonçarov'un idolü olan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in (1799-1837) o soğukkanlı vurdumduymaz yüreğiyle aylak bir hayatı kahramanlaştırdığı *Yevgeni Onegin* (1833) şiir romanıdır. Edebiyat tarihinin "aylak adam" temasına *Oblomov* romanıyla eklenen Gonçarov gereksiz bir insanın nasıl yaratılacağını

aylak kimselerin atası olan Onegin'i yaratan Puşkin'in *Onegin*'inden öğrenir ve Oblomov'u "aylak aylak dolaş"ması için, Rus edebiyatının tüm aylaklarının müdavimi oldukları "Nevski Meydanı"na[1] bırakır. (Gonçarov, 2017: 209) Modernite dönemi romanlarının belirgin bir özelliği kahramanlarını eski bağlardan koparmasıdır. Başlangıç yapmak için kopmak gerekir. Moderniteyi oluşturan yaratıcılar kopmuş kimselerdir (Schopenhauer, Nietzsche, Ibsen, Wolff, Freud, Saussure, Husserl, Kafka, Heidegger, Sartre, Camus, Atılgan, Atay, vb.) ve bu kopuşlar görkemlidir. Bu kopuş öyle keskindir ki dönemin öznesi olan (Onegin, Çulkaturin, Oblomov, Orlando, Samsa, Roquentin, Mersault, C., Selim ve Turgut, vb.) aylakları onların yazarları bile yönetemez. Örneğin Herman Melville'in *Yazıcı Bartleby* (1853) romanında Bartleby'nin "Yapmamayı tercih ederim." (Melville, 2015: 49) sözü tüm bu kopuşların bir özetidir. Imprimis romanın sonuna kadar Bartleby'nin varlığı hakkında bir belge bulma arayışına girmek zorunda kalır çünkü aylak adamlara, onların yaratıcıları hükmedemez. Bir kimseyi, onun yarattıkları yönetmeye başlıyorsa, demek ki beceriksiz bir yaratıcı o. Bu, tanrı için kötü bir nitelik fakat Gonçarov için onu tanrısallaştıran bir yetenektir. Gonçarov'un *Oblomov* romanından 5 yıl sonra Paris'te Charles Baudelaire (1821-1867) modernizme özgü bu yeni kahraman modelini *Modern Hayatın Ressamı* (1863) adlı kitabında "flaneur"[2] ya da flanöz olarak adlandırır. Paris'ten önce Philadelphia'da Edgar Allan Poe (1809 - 1849) kalabalıklar arasındaki kimsenin durumunu *Kalabalıkların Adamı* (1940) adlı öyküsünde betimledi. Okuyucularını inandırmak isteyen bir yazar, inançlı insanlara odaklanmaz, onları yalnızca öykünün bir yan olayı haline getirir. Turgenyev de öyle yapar. Rus edebiyatında inanç sözcülerini tümüyle bir tarafa bırakan Turgenyev (1818 - 1883) ise *Gereksiz Bir Adamın Güncesi* (1850) öyküsünde, eyleme geçmekte tereddüt içinde gösteren kahraman Çulkaturin'i yaratarak Gonçarov'u "Oblomov'un Rüyası" (1849) adlı kısa öyküsünü romanlaştıracağı bir yazı dansına kaldır**ır**. Bu dansa Çernışevski de (1828-1889) katılır. Rus İmparatorluğu'nda sınıf mücadelesi düşüncesinin ilham kaynaklarından birini oluşturan sanatçı filozof Çernışevski, Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar* (1862) romanını, kendi posta kutusuna bırakılmış bir mektup olarak kabul eder ve bu romana, sürgün cezasının infaz edildiği tutukluluk döneminde (1828-1863) Sibirya'da yazmaya başlayıp tamamladığı *Nasıl Yapmalı?* (1863) romanıyla cevap verir. Felsefi bakımdan varoluşçuluk konusunda *Oblomov*'un ardından gelen önemli edebiyat yapıtları sırayla: Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar* (1864) ve *Karamazov Kardeşler* (1880) romanı, Ibsen'in (1828-1906) varoluşçu ilk tiyatro oyunu *Nora, Bir Bebek Evi* (1879) Dostoyevski ve Ibsen'in etkisi altında Nietzsche (1844-1900) *Böyle Dedi Zerdüşt* (1883) günlük romanını yazar. *Yeraltından Notlar*'dan esinlenen Kafka'nın *Dönüşüm* (1915) romanı, Heidegger'in *Varlık ve Zaman* (1927) yapıtından hareketle *Varlık ve Hiçlik* (1943) ile Sartre, burada geliştirdiği varoluşçu düşüncelerini *Bulant*ı (1938) romanıyla ve Çıkış Yok (ya da *Gizli Oturum*) (1944) tiyatro oyunuyla çeşitli olaylar içinde enkarne eder. Tüm bunların mirasından yararlanan Albert Camus'nün (7 Kasım 1913 – 4 Ocak 1960)

1 "Nevski Bulvarı'na dair popular mitoloji, ilk olarak Gogol tarafından, 1835'de yayımlanan harika öyküsü "Nevski Bulvarı"nda sanata döküldü." Berman, 2013: 262.

2 s. 94. "Modern Hayatın Ressamı" (MHR), ss. 89-141. İçinde: Baudelaire, 2003.

Yabancı (1942) ve *Veba* (1947) romanları, Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* (1959) romanı ve Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* (1972) romanı varoluşçu felsefenin, bu makalede işlenen konu bağlamında, dikkate değer yapıtları olarak okunabilir.

Bir kimsenin henüz sahip olmadığını düşündüğü şeyleri, özellikle konu eğlence ve dinlenme olduğunda ertelemesi kolaydır çünkü insan soyunun çoğunluğu, tüm gerçeklik üretim aktörleri arasından günlük hayatın mevcut ve ister istemez, çalışma ya da iş kısmına öncelik verilmesi gerektiği konusunda, üzerinde herhangi bir tartışmanın bile gereksiz sayılacağı kadar haklı bulunabilecek gerekçelerle, kendilerini ikna etmiş durumdadırlar. Bu nedenle, *Oblomov* romanında Gonçarov patronu iş yerine çağırır. Patronu çağırır çünkü o işyerinde, uzun süredir neden çalışıyor olduğunu unutmuş kimselere bir açıklama yapma ihtiyacı hisseder. Bu açıklamayı patron Oblomov yapar. Çoğu zaman her gün binlerce arzu ve heves uyandıran fakat üzerinden kısa bir zaman geçtikten sonra unutulduğunun bile farkına varılmayan birçok atılım geçer bir kimsenin aklından. Hayal gücünü canlandıracak şeylere çoğunlukla bu yapılır. Böylece yaratıcılık da ertelenmiş olur. Kısacası, hayal gücünün uykusu, ertelenmiş yapıtlar yatağında gerçekleşir. Hayal gücünün maksimum hareketini sağlayan yapıtlar olan kitaplara da yapılır bu. Kitabın, örneğin, "Önsöz", "Giriş" ya da "Sunuş" kısmı, onun yazarından başkası tarafından yazılmış ise okuyucu gerçek yazarın yapıtına ulaşana kadar hayatını kaybeder. *Oblomov* romanı için de çoğu zaman böyle bir şey söz konusudur. "Çalışkan" okuyucuların zamanı olmadığı için kitabın kendileri gibi olan biri tarafından yazılan kısmını okurlar. Böylece, yapıt ıskalanır. Yapıtın yazarından başka bir kimse tarafından yerleştirilen "Önsöz", "Giriş" ya da "Sunuş" kısmında, kitabın içindeki olaylar polisiye bir maceraya dönüştürülür. Oblomov'un, daha olay yerinde enselenip tümüyle ele geçirilmiş ve tüm bunları neden yapmış olduğunun, daha öykü başlamadan, yeterince aydınlatıldığına inanılır. Okuyucu, yapıtın önüne, başkaları tarafından konulan güvenlikten sorumlu bu kolluk kuvvetinin kışkırtmasıyla, kitaba dalıp, Oblomov'a bir kelepçe de kendisi takar. Bu nedenle *Oblomov* romanının okurlarının büyük kısmı, başkaları tarafından yerleştirilen "Önsöz", "Giriş" ya da "Sunuş" şarjörünü son kurşununa kadar kafalarına sıkıp romanın içine bir ceset olarak düşerler.

Gonçarov Oblomov romanında "yavaş roman stili" olarak adlandırdığım yeni bir yazı tarzı yaratarak edebiyat dünyasına armağan eder. Varoluşçu düşünce tarihine eklemlenmemiş olsa da her sanat yapıtı varoluşçu açıdan değerlendirilebilir. Fakat Gonçarov'un eylem gücünün değerini anlattığı *Oblomov* yapıtı varoluşçu düşüncenin başyapıtlarından biridir. Dikkatli bir okur, örneğin Tolstoy'un *Anna Karenina*'sında (1877), Kafka'nın *Dönüşüm*'ünde (1915) ya da *Dava*'sında (1925) ve Camus'nün *Yabancı*'sında (1942) olduğu gibi varoluşçu romanların yatakta başladığını fark edebilir. *Oblomov* romanının başlangıcı da böyledir: "İlya İlyiç Oblomov, bir sabah, Gorohovaya Caddesi'nde, hani şu içinde bir kasaba dolusu kiracının barındığı büyük evlerden birinde yatağında yatıyordu." (Gonçarov, 2017: 5) Her kahraman, eğer bir Türk destanı içinde yaratılmamışsa, hayata, annesine yapışık şekilde, uzun sürecek emekleme ve yürüme eğitimi öncesi, yataktan başlar. Kahramanların hepsi, bir süre sonra kalkıp giderek Oblomov'dan ayrılırlar.

Sanat bir kimseyi kurgulara, kurgular ise o kimseyi diğerlerine bağlar. İnsanı bir bütün olarak görebileceğimiz yer işte burasıdır. Günlük hayatımızdaki insan ilişkilerinde hayata bakış tarzı bakımından karşıt görüşlü kimselerin bir dostluk ilişkisi içinde bir araya gelemeyeceğini düşünürüz. Fakat *Oblomov* romanının kahramanı Oblomov'un en yakın dostu, onun tümüyle karşıt özelliklerini barındıranŞtolts'dur.Ştolts "sürekli hareket halindeydi." (Gonçarov, 2017: 182) Fakat Oblomov sürekli yatıyordu.Ştolts "problemleri için kendisini sorumlu tuttuğundan bunlara sabırla katlanıyor, kimsenin üzerine yıkmaya çalışmıyordu. Yol kenarında koparılmış bir çiçek gibi sevinçlerinin tadını çıkarır ve dibindeki acı tortuyu tatmamak için daha solmadan atardı." (Gonçarov, 2017: 182) Fakat Oblomov henüz gerçekleşmemiş şeyleri, hayal gücünde en korkunç sonuçlarına vardırır ve onları gerçekleştirme eyleminden kendisini caydırır. Oblomov yalnızca kendi sahnesindeki gerçeklik üretimine izin verir, böylece kendi tarafından karşı tarafa adım atmaz. Sonuç olarak tek oyunculu sahnede gerçekler değişmez ve aynı şekilde kendilerini tekrarlayarak oynatırlar.

Oblomov yapıtı, modernite düşünce ve sanat döneminin derinlik modellerinden varoluşçulukla eşzamanlı ortaya çıkan ekspresyonizm sanat türünün bir romanı olarak değerlendirilebilir çünkü dikkatli bakıldığında ekspresyonist resmin gelişmesinde büyük katkısı olan Edvard Munch'un (1863 - 1944) *Çığlık* (1893) tablosundaki kimsenin göründüğü gibi korku temel duygu durumunun etkisi altındaki Oblomov'un hayatının insanın iç ve dış dünyası arasındaki çatışmada derinleştiği görülür. Bir kimse, dönüştürüldüğü bu şeyde iç ve dışının birleştiği noktada erir. Oblomov'un mevcudiyeti bu erime sınırının ötesine geçmeye dayanamaz. Dış dünyaya temas ettiği noktada varlığı eriyen Oblomov bir lekeye dönüşmüş durumdadır. "Sanki zekasına ötesine hiç geçemediği bir hat çizmişti. Duygular ve aşk, hayatında diğer şeylerle aynı oranda yer alıyordu." (Gonçarov, 2017: 251) Oblomov'un hayatındaki şeyler, varolma bakımından aynı hizada durur. Onun dünyasındaki şeylere "öne çıkmazlık" yasası hükmeder.

Çalışma hayatının işgalinde, şanslıysa esir düşmüş bir kimsenin ilk kaybı eğlenceleri, düşleri, hayal gücü etkinlikleri ve "boş zaman aktiviteleri" olarak adlandırılan faaliyetleridir. Fakat Oblomov kendi zevklerini hiçbir zaman ertelemez ve her fırsatta, gözleri açıkken bile, düşlere dalar ve sevdiği kimselerle birlikte sevinç duyduğu ideal bir dünyada yaşamını sürdürür. Çalışma hayatının sınırlarını genişleterek işgal ettiği günlük hayatta "okuma" ve "düşünme" eylemleri işte bu nedenle birer "hobi" ya da heves, meşgale, zaman geçirme aracı olarak günlük yaşamın karanlık koridorlarına istiflenmiştir. Böylece çok çalışan bir kimse Oblomov'la tanışamaz. Oblomov romanıyla karşılaşmak için çalışmaya ara vermek gerekir. *Oblomov* sade, açık, naif cümlelerden oluşan bir roman. Bu kitabı Oblomov bile rahatça okuyabilirdi. Bir kitap kurdu bu yapıtta Gonçarov'un yarattığı yeni bir yazı stili geliştirdiğini fark edebilir: Buna "yavaş roman" stili diyorum *çünkü* bu yeni stil, roman ne kadar uzun olursa olsun, okuyucunun okuma eyleminde bir konfor sağlıyor ve okuyucunun öyküyü anlamak için bir an önce kitabın sonuna varması için acele etmesine gerek kalmıyor. Kitap, okurun oblomovluk yapmasına izin veriyor. Üstelik, okur romanın yazarının sözleri gereksiz yere uzatmasından zevk duyuyor. Romanın sonundan

okuyucuyu çağıran bir siren sesi yok. Yavaş roman stili okuyucuyu kahramanın hızıyla uyum içine sokuyor. Kahramanın eylemlerinden önce ve sonra, fazladan bir şey yapmak gerekmiyor. Dahası, okuyucu başka bir roman**ı** okuma süresi içinde, kitabı okumaya birkaç gün ara verdiğinde olay örgüsünü kaçırabilir. Fakat bu kitabın sayfaları arasına günleri sokan bir okuyucu bu talihsiz duruma rağmen olaylar**ın** birbirinden kopmadığını deneyimler. Gonçarov *Oblomov* yapıtıyla yavaş roman stilini en kullanışlı kitap ayracı olarak okuyucuya armağan ediyor.

Bir kimse olarak Oblomov, her şeye rağmen, "normal insanlar"ın ilgisini çeker çünkü karşıdaki kimse Oblomov'da anlaşılmaya değer ya da değmez bir şey bulamayacak olsa da ona nasihat vermekten hoşnutluk duyacaktır. İşte bu nedenle, "normal insanlar"**ın** Oblomov gibi hayatın dışında olduğunu düşündükleri kimselere, her zaman söyleyecekleri çok şey vardır. Düşleriyle hayatı bir türlü birleşmeyen bir kimse "normal insanlar"ın ilgisini çeker ve bu "normal insanlar", bu kimse hakkında sonsuz nasihatlar verecek derecede uyarılırlar. Örneğin, hüzünlerini açıklayan bir kimseye duyulan yakınlığın, bir de ne kadar acı veriliyor olursa olsun, bu çektiği acıyı belli etmeyenlere duyulan saygının kaynağı budur. *Oblomov* romanı, bu bakımdan, ne yapılması gerektiğini bilen hırslı okuyucular için de epey sürükleyicidir.

OBLOMOV VE DİĞER İNSANLAR

Oblomov Nasıl ve Neden Öyle Bir Kimsedir?

Oblomov romanının ortalarına geldiğimizde, artık tümüyle ortaya çıkmış olan Oblomov'un hayatı yaşayış tarzına bakınca, onun muhtemelen epey ileri yaşta biri olduğu düşünülebilir. Oysa kitabın ilk sayfasında Oblomov'un "otuz iki, otuz üç yaşlarında", "hoş görünüşlü" biri olduğu okunmuştu. (Gonçarov, 2017: 5) Olga Sergeyevna: "Mahvolup gideceksin! Seni yiyip bitiren nedir? Bu hastalığın adı yok…" (Gonçarov, 2017: 427) Oblomov: "Var […] Oblomovluk!" (Gonçarov, 2017: 427) Oblomov'un "sürekli dinlenme, sürekli hareketsizlik" niteliği, geriye mi ileriye mi gitmesi gerektiği konusunda zamanı şaşırtır. (Gonçarov, 2017: 558) Oblomov kendisini "normal insan"lardan ayıran belirtiyi kendisi teşhis eder: "Oblomovluk." "Diğer" ya da "normal insanlar" için Oblomovluk bir hastalıktır. İlk defa Oblomov'da, Oblomov'un kendisi tarafından teşhis edilen oblomovluk hastalığı, romanda salgın bir hastalık olarak betimlenir. Oblomov, kendisinden sonra, uşağı Zahar'ı da oblomovlukla teşhis eder: "Hemen odayı süpürür müsün? Burada oturup masaya dayanmak imkansız. Bu korkunç bir şey. Bu… bu Oblomovluk!" (Gonçarov, 2017: 242)

Gonçarov Oblomov'u platon felsefesinin etkisi altında bir kimse olarak betimler. Mevcut gerçeklik dünyasından kendisini hayal dünyasına yalıtmış haliyle Oblomov'un düşünceleri **"**Oblomovkalı Platon'un felsefesiydi!" (Gonçarov, 2017: 544) "Normal insanlar" bir araya geldiklerinde birbirlerini yalnız bırakırlar. Oblomov, kendi hayatının niteliklerinden söz ederken "sönük" sözcüğünü sık sık kullanır. Bunun nedeni, Oblomov'un inzivaya çekilmiş bir münzevi hayatı yaşıyor olarak görünmesidir fakat

daha yakından bakıldığında romandaki herkes Oblomov'u ziyaret eder çünkü Oblomov "normal insanlar"ın aksine, roman boyunca, "insan"la en çok görüşen kimsedir. Peki, o halde Oblomov'un "sönük" bir kimse olması ne anlama gelmektedir?

Blaise Pascal'ın (1623-1662) *Düşünceler* (1670) adlı kitabında söylediği "İnsanın mutsuzluğu tek bir şeyden kaynaklanır: Bir odada sessizce kalamama beceriksizliği."[3] sözüne Oblomov kadar sadık yaşayan başka bir kimse yoktur. *Oblomov* romanı Pascal'ın bu cümlesinden üç paragraf önce söylediği sözlerin roman şeklinde bir açılımıdır. Pascal bu paragrafta şöyle diyor:

> "Eğer insan mutluysa, azizler ve Tanrı gibi yolundan daha az saparsa bundan daha mutlu olacaktır. Evet, fakat mutluluk yoldan sapmaktan keyif alabiliyor olmaktan oluşmaz mı? Hayır, çünkü mutluluk başka bir yerden, dışarıdan gelir ve insan yoldan sapabiliyor olmakla başına kaçınılmaz olarak sıkıntı getirecek binlerce şey tarafından rahatsız edilmeye maruz ve yatkındır."[4]

Oblomov ebeveynleri tarafından yetiştirilme tarzından dolayı bu dünyadan caydırılmış biridir. "Kıpır kıpır bir çocukken koşuşturup dışarı çıkmak istediğinde, anne-babası ve üç halası hemen bağırıyorlardı: "Neden? Nereye?" (Gonçarov, 2017: 159) Örneğin Oblomov küçükken "koşup atın nereye gittiğini görmek istedi. Kapıya gitti ama pencereden annesinin sesini duydu: "Dadı, görüyor musun? Çocuk bu güneşte dışarı çıkıyor! Gölgeye getir onu. Başına güneş geçerse hastalanıp iştahı kesilecek. Dikkat etmezsen vadiye bile kaçar!" (Gonçarov, 2017: 124) Annesi Oblomov'u pasifize etmek, caydırmak için olağanüstü canavarların varlığından söz edip onu korkutarak onun hayal gücünü suistimal etmişti. Oblomov: "Haydi yürüyüşe çıkalım anne." Annesi: "Her yer ıslak, ayakların ıslanır. Hem de ortalık çok korkunç. Orman cini ormanda gezinip duruyor, küçük çocukları kaçırıyor." (Gonçarov, 2017: 131) "Oblomovka'da her şeye inanılırdı: Hortlaklara, kurt adamlara. Tarlada bir yığın kuru ot kalkmış yürüyor deseler, hiç düşünmeden inanırlardı." (Gonçarov, 2017: 136) Oblomovkalılar "güçlü tutkulardan korkarlardı. Başka insanların bedenleri ruhlarının ateşiyle yanarken, onların yumuşak bedenleri huzur ve rahat içinde yüzerdi." (Gonçarov, 2017: 138) Zamanın mevcut şeyleri değiştirerek ilerleyişi onların zoruna gider. "Bir gün bir öncekine benzese, yarın dünün aynısı olsa fena mı olurdu?" (Gonçarov, 2017: 146) Oblomovkalıların "hayatlarının monotonluğunu hiçbir şey bozmadı." (Gonçarov, 2017: 150) Bu monotonluğun bozulmaması için Oblomovkalılar "korkunç bir sorun olabilir." (Gonçarov, 2017: 153) diyerek, kendilerine gelen mektupları bile açmaktan korkarlardı. Oblomov'un babası ise herkesi istediği yerde görmek isteyen bir kimseydi. Oblomov'un statik, dondurulmuş dünyasının nedeni buydu. Oblomov ide dünyasında

---

3 "Man's unhappiness springs from one thing alone, his incapacity to stay quietly in one room." *Düşünceler* (*Pensées*, prg. 168, s. 44) İçinde: Pascal, 2008.

4 "If man were happy he would be even more so if he had less diversion, like the saints and God. Yes, but does not happiness consist in being able to enjoy diversion. No, because it comes from shomewhere else, from outside, and so he is thereby dependent and liable to be disturbed by thousands of things which inevitably cause him distress." Prg. 165, s. 44. İçinde: Pascal, 2008.

doğar ve orada yaşar. Bu haliyle Oblomov yaşamını, korkunç özelliklerden arındırılmış bir düş dünyasında sürdürür: "Deniz yok, yüksek dağlar, dik kayalar yok, balta girmemiş ormanlar yok. Hiçbir şey heybetli, kasvetli ve vahşi değil. Zaten vahşi ve kasvetli doğa niye sevilsin ki? Örneğin deniz? Bırakalım yerinde dursun! Sizi melankoliye sürüklemekten başka bir işe yaramaz." (Gonçarov, 2017: 135)

Oblomov bu dünyadaki şeylerin içinde mevcut şeylerin korkunç olmayan, steril modelleriyle ideal bir dünya kurar. Platon'un, *Devlet* yapıtının "VI. Kitap"ı içinde öne sürdüğü Bölünmüş Çizgi Analoji'nde[5] detaylı olarak betimlediği, *oraton*dan ya da"görülen dünya"dan ayırarak çizginin üstüne yerleştirdiği "kavranan dünya" ya da ideler dünyasına benzeyen, Oblomov'un bir yurttaşı olduğu Oblomovka köyü, Oblomov'a göre, her şeyin saf halde bulunduğu ideal bir dünyadır. (Platon, 2016: 343) Uyumuyor oldukça bir kimse, Platon'un bu çizgisini her yerde ve bu roman söz konusu olduğunda, Oblomov'un yaşamında görebilir. Oblomov kendi dünyasına bağlı yaşayan biridir. Oblomov "hayatını bütün açıklığıyla rüyasında görüyordu." (Gonçarov, 2017: 159) O kendi dünyasıyla belki herkesten daha çok ilgilenir çünkü içinde yaşadığını hissettiği dünyasından ayrılmamak için sık sık uyur ve düşlere dalır.

Oblomov kitaplara, onları okuyanlara ve yazanlara hayranlık duyar. Üstelik kendisinin evinde bulundurduğu kitapları var, fakat bir yerden sonra, yazarın "insan"la ilgilenmekten koptuğu noktada, onları okumayı bırakır. Oblomov Dimitri Alekseyiç hakkında Alekseyev'e: "Edebiyat konusunda neler okudu?" Alekseyev: "En iyi yazarların Dimitriyev, Karamzin, Batyuşkov ve Jukovski olduğunu okudu." Oblomov: "Ya Puşkin?" (Gonçarov, 2017: 550) Bir kitap dünyayla bağlantı demektir. Oblomov kitap okumaktan çok kitaplar hakkında fikir yürütmeyi dener, dahası kendi yürüttüğü bu fikirlerden dolayı yazarları suçlar. Oblomov'un "kayıtsızlık hızı ilgi gösterme hızından daha yüksekti. Bıraktığı bir kitaba asla geri dönmezdi." (Gonçarov, 2017: 71)

Oblomov'un ne düşündüğünü kimse bilmez çünkü o "insan"la ilgilenir. Onun ne düşündüğünü bilmek için "insan"la ilgilenmek gerekir. Oblomov "insan"a ilgisi nedeniyle, herkesin derdini cömertçe dinler fakat onun duygu ve düşüncelerini kimse sormaz. Örneğin, uşak Zahar, efendisi Oblomov'la üzülüp sevinir fakat Oblomov'un ne düşündüğünü asla bilmez. Romanda bunu merak eden bir kimse de yoktur. " "Evet efendim" dedi Zahar sakin sakin, kelimelerin yarısını bile anlamadan, ama "dokunaklı" olduklarını bilerek." (Gonçarov, 2017: 372) Bir kimseyi anlamakla onu hissetmek arasında bir fark var. Peki, bunun farkına nasıl varılabilir? Bunun farkına varmak için Oblomov'un, yatağında neden öylece uzanıyor olduğunu araştırmak gerekir. Oblomov, Alekseyev'e: "Görüyorsun problemlerime bir çözüm yolu bulmak için burada yatıyorum." (Gonçarov, 2017: 39) Oblomov, yatakta yatıyor değil, düşünüyordur çünkü o, her şeyi düşünür. Oblomov saf düşünme imkanı bulduğu yerden ayrılmıyordu. Bu nedenle sürekli olarak yatağına uzanır vaziyette görünüyordu. Oblomov her şeyi incelikli bir şekilde düşünür fakat herhangi bir eyleme geçmez çünkü ona göre, düşüncelerin, nihayetinde, yaşanılan şeylerleuyuşmayacak olması, bir kimseyi, bir şey yapmak için her zaman, henüz

5 Prg. 507 b – Prg. 511e, ss. 194-198. İçinde: Platon, 1988.

çok erken olan bir zaman dilimine sıçratmaktadır. Böylece, Oblomov'un psişik varlığına egemen temel duygu durumu "kayıtsızlık"tır. (Gonçarov, 2017: 5) Bakışlarına üşengeçlik (Gonçarov, 2017: 70), "bitkinlik" ve "sıkıntı" hakimdi. (Gonçarov, 2017: 5) Sürekli bir "rehavet" içindeydi. (Gonçarov, 2017: 5) Bu haliyle Oblomov'a dışarıdan bakan bir kimse onun yavaş yavaş intihara doğru ilerleyen bir kimse olduğunu düşünebilir.

Bir kimsenin hangi dünya içinde yaşadığını, onun bağlı olduğu ve saklı olduğunu düşündüğünüz hakikati öğrenmek istiyorsanız, karşınızdakini cesaretlendirin, öfke duymasına neden olun çünkü bir kimseyi adalet arayışına sevk etmedikçe onun uğradığı haksızlığın farkında olmamasını sürdürmesine neden olacaksınız. Oblomov'un öfkelenip kızdığı şey başkalarıyla karşılaştırılmak ve karıştırılmaktır. Bir kimsenin diğerlerine benzetilmesi onun varlığını, farkını yok sayan bir haksızlık olacaktır. Zahar: "Diğer insanlar bizden daha iyi değiller ya. Onlar taşınabiliyorlarsa biz neden yapmayalım?" (Gonçarov, 2017: 101) Oblomov: "Sen ne demek istiyorsun? Sana göre ben "diğer insanlarla" birim öyle mi?" (Gonçarov, 2017: 101)

Oblomov, Zahar'a: "Diğer insanlar kavramını hiç düşündün mü?" (Gonçarov, 2017: 105) "Söyle bana ben "diğer insanlar" gibi miyim? […] Ben "diğerlerine" benziyor muyum?" (Gonçarov, 2017: 106) Oblomov kendisinde,"diğer" ya da "normal insanlar"la bir benzerlik ya da ortak bir nokta fark eder etmez, kendisindeki bu özelliği etkisiz ve atıl kılan bir kimsedir. Oblomov dünyadaki "diğer insanlar"ın neler yapıp ettiğine olduğu gibi eşyalara ve mülkleştirmeye karşı da kayıtsızdır. Bu nedenle, onun yaşadığı evdeki eşyalara bakarak onun hakkında bulunulacak her türlü yargı boşa çıkar. Oblomov hayatı boyunca şeylere sahip olmaya çalışmaz. Oblomov "cebinde kaç para olduğunu hiçbir zaman" bilmez. (Gonçarov, 2017: 490) Neye sahip olduğunu bile bilmez. Eşyalar ve öğrenmiş olduğu kadarıyla sözcükler, onu geçmişe taşıyan aracılar, medyumlardır. Geçmiş ve bugün arasında hareket sağlayan bu geçitler ona yeter. Bu nedenle yeni hiçbir şeye gerek duymaz.

Oblomov bir memur kadrosunda üniversitede sekreter olarak çalışır. Oblomov'un tembel olmasının bir nedeni de memurluk tecrübesidir. Memur iş yükü sınırları belirli olan, bunun dışında hiçbir inisiyatif kullanamayan, rutin bir döngü içinde çalışır. Hayatı ikiye ayrılmıştı: Birisi, onun için aynı anlama gelen, işi ve sıkıntıyı, "öteki de dinlenmeyi ve sakinliği içeriyordu." (Gonçarov, 2017: 65) Oblomov insanların neden çalıştıklarını bilmedikleri gibi işyerinde neden öyle davrandıklarını da bilmediklerini gözlemler. Oblomov'un müdürü çok nazik bir adamdı. "Ama her nedense bütün memurları onun önünde korkudan tir tir titrerlerdi. […] Müdürü odaya girince Oblomov da ürperirdi. Bunun nedenini kendisi de bilmiyordu. […] Oblomov, iyi ve merhametli bir müdürün emri altında çalışmakla bile korku ve acıdan yıpranmıştı." (Gonçarov, 2017: 67) Bu nedenle Oblomov memurluktan istifa eder. (Gonçarov, 2017: 68) "İşini ve toplumu bir kenara bırakarak var olma problemini başka bir şekilde çözmeye başladı. Yaşamın amacını düşünmeye başladı." (Gonçarov, 2017: 74)

Oblomov'un "ideal yaşam tarzı" şiirseldir. (Gonçarov, 2017: 201) Oblomov: "Konu yaşam olunca bir şairim, çünkü yaşam bir şiirdir." (Gonçarov, 2017: 202) Çünkü şiirde söylenen "her söz içten"dir. (Gonçarov, 2017: 204) Ştolts Oblomov'un düşlediği

şiirsel yaşam tarzını "Oblomovluk" olarak adlandırır. (Gonçarov, 2017: 204) Oblomov: "Herkes benim hayal ettiğim hayata kavuşmaya uğraşmaz mı? Senin koşuşturmalarının, tutkularının, savaşlarının, ticaretinin, politikanın amacı kayıp cenneti bulmak değil mi?" (Gonçarov, 2017: 205) Yetecek bir para sahibi olduktan sonra bir çiftlikte dinlenme düşüncesini Ştolts "köy Oblomovluğu" olarak ya da yüksek bir mevki kazandıktan sonra dinlenmenin tadını çıkarmayı ise "Petersburg Oblomovluğu" olarak tanımlar. Bunun üzerine Oblomov: "Peki ne zaman yaşayacaksın? […] Bütün hayatın boyunca bu kadar çok çalışmak niye?" Ştolts: "Sırf çalışmak için, başka nedeni yok. Benim için iş her şey demektir." (Gonçarov, 2017: 207)

Bu dünyada daha fazla varolma belirtisi göstermeye değmez olduğunu düşündüğü için Oblomov ölünce, onun, ideler dünyasından bir varlık olarak kaldığını, saflığını asla bozmadığı anlaşıldı. Oblomov'un yaşamış olduğunu söylemek güç olsa da ölümüyle çevresindekilerin kaybettiği yeri doldurulamaz bir değer vardı. Diğerlerini Oblomov'un kaybı hakkında üzen şey, mevcut gerçekliği onun gibi minimum düzeyde tutarak, düşünce dünyasıyla mümkün oldukça uyum içine sokma çabası göstermiş saf bir değerden yoksun kalmış olduklarını fark etmeleri oldu. Bundan sonraki hayatlarında onların yüzlerini gölgeleyen şey Oblomov'un kaybıyla kavradıkları hayatın anlamı ve değeri hakkındaki düşünce oldu. Örneğin Agafya Matveyevna'nın hayatı "sonsuza dek bir anlam kazanmıştı. Artık neden yaşadığını ve boşa yaşamadığını biliyordu." (Gonçarov, 2017: 561) Matveyevna Oblomov'la yedi yıldır yaşamış olduğunu şimdi fark etti çünkü onunla birlikteliğini şimdi düşünüyordu ve "bütün hayatına sıcacık bir ışık" yayılıyordu. (Gonçarov, 2017: 561)

Oblomov'un Kinizmi

Bir kimsenin içinde tüm türler savaş halindedir. Bu kimse kazanan türün asalağı olarak hayatını devam ettirir. Sıradan insanın ya da romandaki adlandırılmasıyla "diğer" ya da "normal insan"ın bir yaşam tarzı olduğu söylenemez çünkü onun düşünceyle bir derdi yoktur. İşte bu nedenle, her filozofun, Oblomov'un da başka bir yaşam tarzı vardır. Oblomov: "Bir sürü adamız biz." (Gonçarov, 2017: 209) Farklı bir yaşam tarzı, mevcut düzene bir tehdittir. Bu nedenle Oblomov'un sürdürdüğü yaşam tarzı "normal insanlar"ı rahatsız eder. Yaşam tarzları insanları, birbirinden, türlerin canlıları ayırdığı gibi farklılaştırır. Bu yaşam tarzlarından Oblomov'un içine dahil olduğu yaşam tarzı "kinizm"dir.

Yukarıda denildiği gibi, Gonçarov Oblomov'u "Oblomovkalı Platon" olarak adlandırır. (Gonçarov, 2017: 544) Oblomov'un "ideal" bir yaşam beklentisiyle dünyevi birçok şeyi erteliyor olması ya da *noeton*'u *oraton*'a tercih ediyor olması onu Platoncu kılıyor. Caydırılmış olmak ertelemeye yol açar. Bir süre sonra da unutulur. Düşünmek bir alternatif sunabilir. O halde, soralım: Oblomov'un farklı yaşam tarzının düşünce tarihindeki kaynakları nelerdir? Hatırlayalım, Platon Sokrates'in öğrencisidir. Fakat Platon Sokrates'in öğrencilerinden sadece bir tanesidir. Peki, ötekiler kimlerdir? Felsefenin yolculuğunu yirmi birinci yüzyıla kadar ilerleten filozof, düşünür ve yazarlar, caydırılmış kimseler olarak, Platon ve Aristoteles gibi "kesinlik", "güvenlik", "hijyen," "konfor", "sağlık", "ölümsüzlük", vb. ideleri sunan filozofları, tüm düşünce tarihinin kendilerine dipnot haline getirilen kimseler

olarak kabul ettiler ve sonraki kuşaklara devrettiler. Bu mirasyediler, gerçekte hakikati değil, onun gözden kaybedildiği entrikaları istediler. Platon, "hakikat"i ulaşılmaz kılarak, onların bu beklentilerine karşılık verir. Fakat, Oblomov, bu mirasyedilerden daha geriye gider ve Sokrates'in öğrencilerinden biri olan Platon'dan çok, Sokrates'in başka bir öğrencisi olan kinik felsefe hareketinin kurucusu Atina'lı Antisthenes'i (MÖ. 445-365) izler, çünkü şimdi açıklayacağım gibi, Oblomov bir "kinik"tir. "İyiliğin güzel kokusunu gizlice içine çekiyor ama konuşurken bu iyiliği küçümseyen, alaya alan kinikler arasına katılıyor, onların taşkın korosuna kendi öfkeli nağmelerini ekliyordu." (Gonçarov, 2017: 311) Kinizm, düşünce tarihinin çok ilerisinde, modernite döneminin kurucu derinlik modellerinden biri olacak anti-nihilist ilk düşünce hareketi olarak görülebilir.

Sokrates'in ölüme mahkum edilmesinin ardından Antisthenes'in, Sinoplu Diyojen'in ve Thebes'li Krates'in öncülüğünde kinikler sekiz yüz yıl boyunca klasik Grek ve Roma sokaklarında barbarların ve semavi inanç sözcülerinin istilasına kadar yürüdüler. Kinizm tek yapılı, monolitik bir öğreti değildir. Kinik düşüncenin bir okulu yoktur. "Doğasına uygun yaşanmış bir hayat", "rasyonalite", "açıklık/berraklık", saflık, "kendine-yeterlilik", "disiplinli asketizm", "ifade özgürlüğü", bağlı olduğu düşünce ve yaşam tarzından "utanç duymama", "normal insan" değerlerine ve çoğunluğun yaşam tarzına "kayıtsızlık", "kozmopolitanizm", "philantropi" kiniklerin ortaya koyduğu farklardır. Kinikler, onların karşıtları tarafından, insanlık durumunun kötümser bir değerlendirmesini yapmakla suçlanırlar. Örneğin, kinik Sinoplu Diyojen "insanların çoğu delirmeye yakındır." demekle eleştirilir. "Diğer" ya da "normal insanlar"a hakim nitelikler olan duygusuzluk ve akılsızlık, irrasyonalite bugün de insan soyuna hükmediyor. "Normal insanlar"ın "düşünme" dedikleri girişim, sonunda, birbirlerinin eylem gücünü zayıflatmakla ve onların kendilerinin ve başkalarının caydırılmasıyla sonuçlanıyor. "Normal insanlar"ın çoğunluğu inanç sözcüsü ya da dindardır. İnanç sözcülerinin ya da dindarların batıl olmayan bir inançları ve uygulamaları kalmamıştır. Kinikler "normal insanlar"a, onların ne kadar "mutsuz ve yönsüz" olduklarını söylerken "normal insanlar"ın rahatsız olduğu şey nedir? Kinikler onları, onların birbirlerine yaptıkları gibi övmeliler mi? Kinikler "normal insanlar"a "zihin açıklığı" diliyorlar. (Navia, 1996: ix) Kendilerini "normal insan" olarak adlandıran kimseler "zihinsel ve manevi karartma" altında değil midir? (Navia, 1996: ix) Atavistik, ilkel sayıklama debelenmeleri, kör politik hareketler, milliyetçi, ırkçı yığılmalar, para peşinde zenginlik düşkünlüğü, pornografik zevk sapkınlığı, pozitif enerji zincirlerine bir halka olmak, gruplar halinde doğa gezileri ve "normal insanlar"ın değer ya da değmez, o "iyi" ve "kötü"leriyle zehirledikleri ilkel ruhlarıyla ve çürüttükleri bedenleriyle yaptıkları turistik seyahatler, dillerinden sarkan sözcüklerin gevezeliğiyle inşa ettikleri, bir yöntemden yoksun eristikler, monologlar, söylevler, nutuklar ya da demogojiyle elde ettikleri megalomanyak iktidar. İşte kinikler bunların hepsine karşı dururlar. "Normal insanlar" pozitif enerji peşinde koşan zombiler, kinikleri okuduklarında onları negatif, keyif kaçırıcı ve tatsız bulacaklardır. Skeptik ve sarkastik tutumlarıyla kinikler, "normal insanlar"ın ideallerini ve ahlak değerlerini yerle bir ederler. "Normal insanlar"ın, sürünün davranışlarını damgalayan gömük doğalarının özelliklerini kiniklerin bakışları delip geçer. Diyojen'in dediği gibi:

"Gölge etmeyin başka ihsan istemem." Ama "normal insanlar" gölge ederler, gölgeleri çoğaltırlar ve buna devam edecekleri aşikardır. Aceleyle ve hızla kapıldıkları bitmez işleri, "ikiyüzlülük"leri, kendi kendini ve başkalarını "aldatma"ları, ilkel "bencillik"leri, sınırsız "egoizm"leri, iğrenç "brüt materyalizm"leri (Navia, 1996: 1), kibarlıkla örtülen vahşetleri, o kibirle havalandırılan değer ve inançlarıyla "normal insanlar" felsefeden, düşünmekten epey uzaktadırlar. Tüm bunlara rağmen kinikler yürüyüşlerini sürdürmeye devam ederler.

Oblomov "iyiliği küçümseyen, alaya alan kinikler arasına katılıyor"du. (s. 311) Hayata değil fakat mevcut değerlere şüpheci/skeptik bir tutum takınır. "Normal insanlar" kiniklere şöyle der: " "Neden bu hale geldin? Utanmıyor musun?" (Gonçarov, 2017: 563) Ştolts'un yazar arkadaşı sorar: "Ne oldu ona?" Ştolts: "Öldü. Hayatını boşa harcadı!" (Gonçarov, 2017: 566) Böyle derler, çünkü "normal insanlar"a göre hayat harcanan bir şeydir. Peki, hayat neye harcanınca değerli olur? Normal insanların hayatının bir değeri vardır. Hayata paha biçerler. Peki, tekrar soralım, bir kimse ne yaparsa hayatını boşa harcamış olmaz? "Normal insanlar"ın sahip oldukları düşünceler, onlara dalacak kadar derin değildir. "Normal insanlar"ın "düşünce" dediği şey, o hayatlarını sıkan değerlerinden salgılanan bir su birikintisi olarak görünür. Oblomov, yine de anlatmaktan vazgeçmez: "Belki birilerinin işine yarar." (Gonçarov, 2017: 566) Oblomov'un "insan"lara değil, onların sürdürdüğü hayata karşı bir kuşkusu var. Kiniklerin küstah görünen alaycı tavırlarının altında bu kuşku vardır. Ştolts, Oblomov'a: "Sen filozof olmuşsun […] Herkes sıkıntı içinde, bir tek sen bir şey istemiyorsun." (Gonçarov, 2017: 197) Romalı Stoacı filozof Seneca'nın Oedipus tragedyasında Oedipus şöyle der: "Veritas odit moras."[6] (Hakikat bekletilmekten nefret eder.) Fakat Oblomov "diğer" ya da "normal insanlar"ın "hakikat" dediği şeyi yaşamı boyunca erteler ve bekletir.

Diğer insanların Oblomov'a Önerileri ve Ştolts Etkisi

Oblomov: "Ne yapmam lazım? Tanrı aşkına söyleyin!" Doktor: "Herkes ne yapıyorsa onu. Yurtdışına çık." Oblomov: "Yurtdışına mı?" […] Doktor: "Seni engelleyen ne var?" Oblomov: "Ne mi? Her şey." […] Doktor: "Bu beni ilgilendirmez. Benim görevim senin hayatı tarzını, yerini, havayı, ilgi alanlarını değiştirmen gerektiğini söylemek. Her şeyi değiştirmelisin." (Gonçarov, 2017: 96)

Tembel olduğunun farkına varılan bir kimse, diğer kimseler üzerinde, elleriyle inşa ettiğini eşzamanlı olarak ayaklarıyla yıkan birinin gerçekleştirdiği, emekleri boşa çıkaran beyhudelik, israf etkisi uyandırır. Onlara göre Oblomov "insan"ı harcamaktadır. İşte bu nedenle, "diğer" ya da "normal insanlar"a göre Oblomov'un en belirgin özelliği mizantrop (insandan kaçan) bir kimse olmasıdır. "Diğer" ya da "normal insanlar" Oblomov gibi işe yaramaz gördükleri kimseleri, kendi insanlarıyla bir araya getirmek yoluyla onları hayata kazandırabileceklerini düşünürler.

Oblomov'a göre onu harekete geçmek ve değişmekten her şey engellemektedir. Oblomov her şeyi değiştirmeliydi. Fakat Oblomov, şeylerle ilgilenmeden önce, onlar

6 Oedipus: "Truth scorns delay." s. 505. Seneca, *Oedipus* tragedyası. İçinde: ss. 425-523. İçinde: Seneca, 1939.

hakkındaki düşüncelerle ilgilenmeyi tercih eder. Bu nedenle, Oblomov kesintisiz bir düşünme eylemi içindedir. Oblomov düşünmekten dolayı yaşamaya vakit bulamaz. Doktor, Oblomov'a şöyle der: "Düşünmemelisin. […] Zihin yorgunluğu yok." (Gonçarov, 2017: 97) Ştolts, Oblomov'un sürdürdüğü düşünce yaşamını "sessizce çürüme" olarak tanımlar. (Gonçarov, 2017: 209) Ştolts, Oblomov'a: "Başka türlü yaşaman gerek." (Gonçarov, 2017: 553) Olga, diğer insanlar gibi, herkesin hayatta bir amacı olduğunu düşünür. Olga'ya göre hayatta eğer bir amacınız yoksa "yaşamayı hak etmiyorsunuz demektir." (Gonçarov, 2017: 267) Ştolts da Oblomov'a diğer insanlar gibi yaşamanın kaçınılmaz olduğunu söylüyordu: "İstesen de, istemesen de etrafındakilerle aynı hayatı yaşamak zorundasın." (Gonçarov, 2017: 498)

Başka bir kimsenin yaşamıyla kıyaslandığında bir kimsenin yaşamının en belirgin özelliği onun katlanılmaz olmasıdır. Bir hayat diğerine göre katlanılmazdır. Oblomov'un, Ştolts dışında onun dertlerini dinleyen bir kimse yoktu. "Oblomov'un iç dünyasını gören ya da bilen yoktu." (Gonçarov, 2017: 78) Ama herkes onun hayatını değiştirmesi için öneriler yapıyordu. Onunla en çok zaman geçiren Zahar bile Oblomov'un duygu ve düşüncelerinden bihaberdi. Oblomov Zahar'a: "Sen neyim olduğunu nereden bileceksin?" (Gonçarov, 2017: 261)İşte bu nedenle, Oblomov'un kızdığı tek şey, diğer insanlara benzetilmesidir. Onu "diğer insanlarla" kıyaslayan Zahar'a: "Beni başkalarıyla karşılaştırmaya bayılırsın." (Gonçarov, 2017: 370) "Normal insanlar" insan eylemlerinin birbirine benzediği önyargısına sahiptir. Böylece, onlara göre, bir kimse her kim olursa olsun, bu benzer eylemler bandından geçmeye yazgılıdır. Oblomov'un diğer insanlarla kendisini bir tutmaması gerektiği hakkındaki eleştirilerini Zahar anlamaz: "Düğün sıradan bir olay efendim. Tek evlenecek olan siz değilsiniz ki, herkes evleniyor!" (Gonçarov, 2017: 370) Oblomov kendisini, içinde, diğerleriyle yaşadığı dünyaya ait hissetmez. Parça parça bakıldığında, Oblomov'un yaptıkları "Diğer insanlarınkinden farklı değildi." (Gonçarov, 2017: 257) Fakat bu parçalar onun hayatında bir araya getirildiğinde diğerlerinin hayatında olduğu gibi bir gerçeğe bağlanamazlar. Yazar: "Ne oldu ona?" Ştolts: "Öldü. Hayatını boşa harcadı!" (Gonçarov, 2017: 566)

Oblomov'un Diğer İnsanlar Hakkındaki Düşünceleri ve Önerileri

Oblomov: "İnsanı unutuyorlar." (Gonçarov, 2017: 33) Oblomov'un "diğer" ya da "normal" insanlara söylediği şeyler ve onlara tavsiyeleri, romanın en düşündürücü noktalarıdır. Oblomov'a göre her şey için hazırlayıcı bir süre gözetilmelidir. Bu süreyi "düşünce" belirler. Oblomov'a göre şeyler hakkındaki düşüncenin önceliği vardır. Diğer şeyler ya da insanların yapmak istedikleri şeyler "sonra" olmalıdır. Oblomov için insan eylemlerinin öncesi önemlidir. Onun hayatındaki şeyleri sıraya sokan şey "düşünce"dir. Bu nedenle Oblomov, roman boyunca, sık sık "Önce bu…, sonra o…" der. Oblomov hiçbir şeyi ihmal etmez çünkü her şeyi detaylı düşünmeye zaman ayırır. Oblomov her şey hakkında "düşünmüştü ama erteleyip duruyordu." (Gonçarov, 2017: 75) "Normal insanlar", sonraki günler için planlarını açıkladıklarında, Oblomov yine erteler çünkü ona göre, "normal insanlar"ın yarını da düşünceden yoksundur. (Gonçarov, 2017: 384) Oblomov: "Şimdi de yarına

erteleyemez miyiz?" (Gonçarov, 2017: 17) Oblomov'a göre insanlar eylemleri gerektiğinde değil, gerektiğinden erken bir vakitte yapıyorlar çünkü yaptıkları şey üzerine düşünmüş değillerdir. Böylece birbirlerini rahatsız ediyorlar. Olga: "Yarın öyleyse!" Oblomov: "Hayır yarın değil öbür gün." (Gonçarov, 2017: 384) "Ben daha kalkmadım. Utanç verici! Bu kadar erken gelen kim acaba?" (Gonçarov, 2017: 19) O, hazır olacağı anı bekler çünkü "başkalarının hazır fikirlerinin uygulayıcısı değildi." (Gonçarov, 2017: 76) "Daha hazır değildi." (Gonçarov, 2017: 75) Oblomov, ömrünün, koşulları hayatı yaşamaya hazırlayacak ve yaşamaya başlayacak kadar uzun olmadığını düşünür. Oblomov için, bir şeyin yapılıp yapılmaması değil üzerinde düşünülmüş olunup olunmadığı önemlidir. Oblomov: "Yaşamak için acele etmeye yeminliler sanki!" (Gonçarov, 2017: 338) Oblomov Štolts'a: "Siz arkanızdan kovalayan varmış gibi acele edersiniz hep! Önce bir düşünüp taşınalım sonra karar veririz." (Gonçarov, 2017: 191) Oblomov: "Dur bakalım. Bu kadar acele etme. Bir dakika bekle. Önce bir düşünelim. Daha tıraş bile olmadım…" (Gonçarov, 2017: 193) Oblomov: "Bana acele ettirme Andrey. Önce bir düşüneyim." (Gonçarov, 2017: 447)

Tembel ve yavaş görünen tüm güçleriyle Oblomov hız, acele ve işe boğulmuş kimseleri durdurmaya çalışıyor. Buraya kadar itilerek getirilmiş, mevcut haliyle uygarlığın önüne bir takoz koyuyor. Oblomov tıkır tıkır işliyor görünen insan dünyası makinesinin şartellerini indirir. Oblomov'a göre düşünmeyen kimselerin zamanı yoktur. Bu nedenle "normal insanlar" için her şey aynı anda olmalıdır. Fakat Oblomov için düşünce zamanı belirler. Oblomov: "Dur biraz, daha çok zaman var." (Gonçarov, 2017: 38) Eğer zamanı belirleyen şey düşünce ise, aceleye gerek yoktur. "Normal" ya da "diğer insanlar"ın zamanı bir ide (düşünce) olmadığı için, zamandan yoksunlardır ve bir zaman idesinden yoksun oldukları için yaşamak için acele ederler. Fakat Oblomov, konu aşk olsa bile beklemeyi tercih eder. Oblomov: "Dur Olga! Bu acelen neden? […] Bekleyelim." (Gonçarov, 2017: 383) Oblomov: "Neden acele ediyorsunuz? Lütfen oturun, benim işim yok." (Gonçarov, 2017: 387) Oblomov, Agafya Matveyevna'ya: "Hep işiniz var!" (Gonçarov, 2017: 361), "Çok yoruyorsunuz kendinizi." (Gonçarov, 2017: 361) "Normal insanlar"**ın**, bu örneklerde olduğu gibi, her zaman ve sürekli olarak işleri vardır ve bu işler asla bitmez. Subdinski, Oblomov'un tersine, tüm hayatı çalışmaktan oluşan bir kimsedir: "Kendime ait bir dakikam bile yok." (Gonçarov, 2017: 24) "O kadar çok iş var ki! […] Kimseleri göremiyorum." (Gonçarov, 2017: 25) Oblomov: "Ama sen başkalarının işini yapıyorsun, kendininkini değil." (Gonçarov, 2017: 27) Subdinski'nin, dostlarının dertlerine bile ayıracak zamanı yoktur. Oblomov hayatın bitimli, işlerin ise bitmez olduğunun farkındadır: "Her şey yerli yerinde gibi görünür ama yine de (:s. 100) yapılacak yığınla iş vardır: Perdeler asılacak, resimler çakılacak. Bıkıp usanırsın. Ölseydim daha iyiydi dersin." (Gonçarov, 2017: 101) "Ama sabırlı olmalısın. İnsan işlerin hepsini birden yapamaz ki." (Gonçarov, 2017: 91) Oblomov: "Lütfen biraz ara ver. Yorulacaksın." (Gonçarov, 2017: 541) Oblomov, Matveyevna'ya: "Hiç işiniz olmadığında ne yapıyorsunuz." (Gonçarov, 2017: 361) Oblomov: "Hiç dinlenmez misiniz?" (Gonçarov, 2017: 361) Oblomov Volkov'a: "Her gün oraya buraya koşuşturmaktan yorulmuyor musun?" (Gonçarov, 2017: 23) Oblomov Subdinski hakkında: "Bu adam ölene kadar böyle pek çok şeyin farkına bile

varmadan yaşayıp gidecek. […] Zavallı adam." (Gonçarov, 2017: 29)

"Normal" kimse ne zaman "insan" olur? Oblomov'a göre okuma eylemi, bir kimseyi "insan"a dönüştürmekte yardımcı olabilecek bir etkinliktir. Oblomov: "Yemekten sonra okumak için zaman var mı?" (Gonçarov, 2017: 402) Oblomov'un başka bir arkadaşı olan yazar Penkin'in de işleri çok yoğundur. Oblomov Penkin'in yazılarında "insan"ı ve "sevgi"yi unuttuğunu fark ediyor: "Hırsızı, fahişeyi, dolandırılmış aptalı yaz ama unutma ki onlar da insan. İnsanlık duygun nerede? Sadece kafanla yazmak istiyorsun! […] İnsanı unutuyorlar. Onu resmetmeyi beceremiyorlar." (Gonçarov, 2017: 33) Yazar Penkin birçok insan yaratmıştır fakat bu insanların hiçbiriyle ilgilenmemiştir. Oblomov Penkin'e: "Bana insanı anlat, insanı! […] Onu sev!" (Gonçarov, 2017: 33)

Oblomov'un "normal insan"la "kayıtsızlık" erdemi yoluyla bağ kurar fakat "normal insanlar"ın Oblomov'la bir bağdan yoksun olmalarının nedeni "vurdumduymazlık"tır. "Normal insan"ların vurdumduymazlıkları onların kurnazlıklarında saptanır. Oblomov'a göre "normal insanlar" kurnazdır ve birbirlerini de kurnazlığa davet ederler. Oblomov daha bir çocukken, yetişkinler onun korkularını suistimal etmişlerdi. O, bir yetişkin olduğunda ise çevresindeki kimseler onun imkanlarını suistimal ederler. Fakat bu defa, Oblomov içinde bulunduğu durumun farkındadır. Oblomov, başkalarının bu tutumunu "kurnazlık" olarak değerlendirir. Ona göre "Kurnazlık uzağı göremez. […] Onun için de başkaları için hazırlanmış tuzağa düşürür insanı." (Gonçarov, 2017: 300)

Oblomov'a yardımcı olmak isteyenlere karşı Oblomov'da utanç duygusu uyanır: "Size sorun çıkardığım için gerçekten utanıyorum." (Gonçarov, 2017: 386) Oblomov "uçurum"un öte yakasına geçmeye tahammül edemez. Onun tek utancı diğerleri gibi olmaktır. Bu uçurum, aynı zamanda, tek tek diğer insanlar arasındadır. Diğer insanların Oblomov'dan farkı, onların uçurumu kapatmaya çalışmalarıdır. Oblomov'un arasında bir uçurum var. Oblomov bu sınırın ötesine ya da karşı yakaya geçmek istemez. "Anisya kartalın kanatları gibi kollarını açmış ve her şeyin hızını artırmıştı." (Gonçarov, 2017: 433) "Normal insanlar" Oblomov için, Anisya'nın yaptığı gibi, yalnızca şeylerin hızını değiştirebilirler fakat şeylerin onun için olan anlamını değiştiremezler. Oblomov Ştolts'a: "Lütfen beni bırak tamamen unut." (Gonçarov, 2017: 555) Onu anlamaya çalışan bir kimseye Oblomov'un son sözü şu olur: "Beni yormak istediniz ama siz de yoruldunuz." (Gonçarov, 2017: 272)

İNSANLARIN BİRLİKTE YAŞAMI NASIL MÜMKÜN OLABİLİR? PLATON'UN PROTAGORAS DİYALOĞU IŞIĞI ALTINDA GÜNEŞLENEN OBLOMOV

Felsefenin bir "tarih"i olduğunu düşünen antoloji yazarları, *Protagoras* kitabını Platon'un "erken ya da sokratik diyalogları"ndan biri olarak, *Symposion* kitabını ise Platon'un "olgunluk dönemi" diyaloglarından biri olarak değerlendirip çerçevelerler. (Copleston, 1993: 139) *Oblomov* romanını *Protagoras* diyaloğuna bağlayabileceğimi düşündüğüm sorular: İnsanlar neden birbirlerine mecburlar? Onlar bir arada yaşamak zorundalar mı?

İnsan soyu hayatını sürdürmek için çalışmak zorunda mıdır? Sanat ya da zanaat bilgisi ya da çalışma ve "utanma" duygusu ve "adalet" idesi, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için yeterli olacaklar mıdır? *Oblomov* romanının düşündürdüğü bu sorulara odaklanan en eski felsefi metin Platon'un *Protagoras* diyaloğudur.

Sokrates: "Hiç kimse kötü şeylere veya kötü sandığı şeylere isteyerek yönelmez." (Platon, 2019[7]: 126, 358d) Kendi istekleri yönünde atılımının farkında olmayan bir kimse "akrasia" içindedir. Grekçe "akrasia" istenç zayıflığının eşlik ettiği tembellik anlamına gelir. "Akrasia" bir kimsenin, bir sorun karşısında, çözümün nasıl olacağını bilmesine rağmen eylemlerinde uygun olan sorun çözücü tutumu sergilememesi, hatta bazen, uygun olanın tam tersi bir eylem içinde olup, sorunu daha karmaşık hale getirmesi durumudur. "Akrasia" içinde olan bir kimsenin Sokrates'e göre en korkunç özelliği "insan"ı ya da "bir kimse"yi ya da kendisini başka şeylerle karıştırıyor olmasıdır. "Akrasia" içinde olan bir kimse gölgeleri kendisinden ayıramaz. Gölgelerle kendisini karıştıran bir kimsenin hatalarından en can alıcısı "insan"ı bu gölgelerin dışına koyamamasıdır. Oysa işin doğrusu, "insan" da duvara yansıyan gölgelerden biridir.

Kendilerini başka şeylerle karıştıranların bir kısmını da sofistler oluşturur çünkü onlar "insan"la ilgilenmezler, bunun aksine sadece kendi çıkarlarına düşkündürler. Onların derdi "doğruluk" arayışı değil "ikna etmek"tir. Bu nedenle, Hippokrates bir sofisti "Bir insanı konuşmada müthiş kılma ustası" olarak tanımlar. (Platon, 2019: 55, prg. 312 d) Sofistlerin amaçlarını, kendi meslektaşlarına nasıl davrandıklarında açıkça ve en acımasız şekilde görebiliriz. Sofistler gibi, sözleri yurttaşlar tarafından dikkate alınan kimseler, onları dikkate alan yurttaşları harekete geçmek bakımından iki şekilde etkilerler: Birincisi övgüdür, ikincisi ise linçtir. Protagoras: "Hippokrates bana gelirse, diğer bazı sofistlerle birlikte olması durumunda başına gelebilecekleri yaşamayacak. Zira onlar gençlere kötü muamele eder." (318e:) ve bu esnada Hippias'a göz ucuyla baktı, "ama eğer bana gelirse, geldiği şey dışında başka bir şey öğrenmeyecek." (Platon, 2019: 65, prg. 319a) Bu sözlerinde görüldüğü gibi, Protagoras diğer sofist arkadaşlarını, kendi çıkarı uğruna, linçe uğratmaya çalışır, diğer taraftan da alt edemeyeceğini anladığı Sokrates'i "bilge" bir kimse olarak etiketleyerek, övgüyle etkisizleştirmeye çalışır: "Sana dair birçok kişiye söylediğim gibi, karşılaştığım kişiler içinde ve özellikle senin akranların arasında, hiç şüphesiz en çok sana hayranlık duyuyorum." (Platon, 2019: 131, 132, prg. 361e) Oysa Sokrates diyalog tarzında sürdürmeye çalıştığı konuşmasında asla övgüye, yergiye ya da linçe yer vermez. Sokrates diyalog ve demagoji arasındaki fark ya da "doğruyu araştırmak" anlamına gelen diyalektik yürüyüş ve karşıt görüşleri baştan tasfiye etmiş, sonuçta haklı çıkma çıkarının yönlendirdiği iknayı hedefleyen tek kişilik, ezici, kesintisiz, destansı anlatı tarzında dil kullanımı türü diyebileceğimiz eristik, monolog ya da söylev arasındaki farkı açıklar: "Karşılıklı tartışma için bir araya gelmenin ve halk önünde konuşma yapmanın [demegoreo, demagoji] farklı şeyler olduğunu sanıyordum." (Platon, 2019: 90, prg. 336b)

Dost: "[Sokrates] Alkibiades'i avlamaktan [geliyorsun], öyle değil mi?" (Platon,

7 Platon (2019) *Protagoras*, çev. ve hazırlayan Özgüç Orhan, sunuş Benjamin Jowett, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

2019: 49, prg. 309a)

Sokrates: "Sana tuhaf bir şey söylemek isterim: Orada olmasına rağmen, ona dikkat etmek şöyle dursun, neredeyse varlığını bile unuttum." (Platon, 2019: 50, prg. 309b) Sokrates, her buluşmada, bir araya geldiği kimselerle yeniden tanışır. O deneyimlerini mülkleştirmez, çünkü onun tüm deneyimleri "insan"a ya da, daha doğrusu, "bir kimse"ye dönüktür. Sokrates'in "bir kimse" arayışını, en açık görebileceğimiz konuşması Platon'un Symposion diyaloğunda bulunur. *Symposion* diyaloğuna bakılacak olunduğunda, orada Sokrates'in Alkibiades'e değil, "bir kimse"nin arayışı eyleminin yönlendirici pusulası olan Eros'a dikkat ettiği görülebilir. Oblomov'un "saflık" dediği şey işte budur. Oblomov da Sokrates gibi aşk olayını ve bu olayı yaşadığını düşünen kimseleri aşkın kendisi ile karıştırmamaya dikkat ediyor. Oblomov da Sokrates gibi, dikkatinin, kendi deyişiyle "insan"dan ya da, Sokrates'in deyişiyle, "bir kimse"den kaymaması için elinden geleni yapar. İşte bu nedenle, "bir kimse"yi ve onun dediklerini gözden kaçırmamaya dikkat etme çabası içinde olan Sokrates'in, Platon'un hiçbir diyaloğunda uyuduğu ya da sarhoş olduğu görülmemiştir. Sokrates, aynı zamanda, asla "unutmaz." (Platon, 2019: 90, prg. 336d) Dönemin ünlü sofistleri Protagoras, Hippias, Prodikos'un, birlikte Kallias'ın evinde kalıyor oldukları haberini vermek için Sokrates'in evine gelen Hippokrates: "Sokrates, uyanık mısın yoksa uyuyor musun?" dedi." (Platon, 2019: 51, prg. 310b) Sokrates şimdi de uyanıktır.

Başkasının bilgeliği, onu dinleyeni bilge yapmaz. Fakat konuyu bilen ve öğretebilecek kimse arayışında yönlendirici olan şey çoğunluğun kanısıdır. Hippokrates: "Sokrates! Zira bilge olan sadece o, beni ise [bilge] yapmıyor" Sokrates: "Ona para verir ve onu ikna edersen, seni de bilge yapar." (Platon, 2019: 52, prg. 310d) Bir şey hakkında öğrenilmiş ve öğretilmiş olunduğunun kanıtı, bir öğretmenin öğretmiş olduğu kanaati değil, dinleyicilerin konuyu anlamış oldukları hakkında kendilerini ikna etmiş olduklarından emin olmalarıdır. Sokrates döneminde sofistlerin "bilge" oldukları yönünde bir kanı söz konusudur. Fakat Sokrates bu diyalogta "bilgelik" ile "sofist" arasında bir ayırım yaparak onlar arasındaki farkları saptamaya çalışır. "Sofist" ile "bilge" arasındaki ayırım Sokrates döneminde henüz yapılmış değildir. Sokrates *Protagoras* diyaloğunda "sofist" ve "bilge" arasında ayırım yaparak bilgelerin adlarının bir listesini verir: "Miletli Thales, Mytileneli Pittakos, Prieneli Bias, bizim Solon, Lindoslu Kleobulos, Kheneli Myson vardır ve yedincinin de Spartalı Khilon." Sokrates'e göre bu bilgelerin öğretileri, Apollon'un Delphois tapınağına kazınan şu iki cümlede özetlenebilir: "Kendini bil" ve "Aşırılıktan kaçın." (Platon, 2019: 102, prg. 343c) Sofistler bunun tam tersi niteliklerle belirlenirler. Kendilerini bilmezler ve aşırılıktan kaçınmazlar. Bilgelik öğretilebilir bir şey değildir Sokrates'e göre, fakat sofistler bunu öğretme iddiasındadırlar.

Sokrates'in Hippokrates'e sorduğu neden ve ne olmak için Protagoras'a para ödüyorsun? Sorusunu Hippokrates ikna edici bir cevap veremez çünkü Sokrates'e göre, sofist Protagoras öğrencisini, en iyi olasılıkla, bilge değil bir sofist yapabilir. Hippokrates: "Belli ki sofist olacağım." (Platon, 2019: 54, prg. 312a) Sokrates: "Kendini Yunanlara bir sofist olarak sunmaya utanmaz mıydın?" (Platon, 2019: 54, prg. 312a) Sofistler bu

durumlarıyla bir arada yaşamayı mümkün kılan, biri "adalet" olan, iki şeyden birinden yoksundurlar: Utanma duygusu.

Her satıcı kendi mallarını över. Beden için yararlı ve zararlı şeyleri beden eğitmeni ve hekim ayırt eder. Bedenimizle birleştireceğimiz malların kullanımını öğrenmek için, bu kullanım zamanını erteleme ve onları bedenimiz dışında tutma imkanlarına sahibiz. Fakat öğrenilebilir şeyler ya da zihinsel şeyler, bedensel olarak ihtiyaç duyulan şeyler gibi değildir çünkü zihni besleyeceği düşünülen şeyler, bir kimsenin zihninde, onun ihtiyaç duyacağı sonraki bir zamana ertelenmeksizin ona yararlı ya da zararlı bir şekilde etkin olurlar. İşte bu nedenle, Sokrates, Hippokrates'e şunu sorar: "Ruhunu [psykhe, psişik yönünü / psişik varolanı] sofist dediğin bir adamın bakımına [therapeuo: tedavi etmek, ilgilenmek. Epimeleia: Bakım.] teslim etmek üzeresin." (Platon, 2019: 55, prg. 312c) Sokrates'e göre sofistler, yukarıda anlatılan nedenlerden dolayı, insanın psişik yönüne ya da varlığına (psykhe, ruh) bakım (therapeuo) yapma yeteneğinden yoksundurlar çünkü bunu ancak bilge bir kimse yapabilir. Peki o halde "bilge" demek ne demektir? Ve böyle biri kimdir? İlkin, sofistler bilge olamazlar çünkü Protagoras'a göre sofistler kendilerini tehlikelerden korumak için sanatları/zanaatları paravan olarak kullanırlar. Fakat Sokrates'e göre bilge bir kimse kendisini gizlemez. Aksine daha da açığa çıkarmaya çalışır çünkü onun birincil ilkesi "kendini bil!" erdemidir. Sokrates'in bilgeliğin ne olduğu adına söylediği tek şey, bu sözde bir tanesinin görüldüğü gibi, çeşitli erdemleri sıralamaktır.

"Bir kimse" ve "çoğunluk" ya da Oblomov'un deyişiyle "diğer" ya da "normal insanlar" arasındaki ayırımı Sokrates de tüm diyaloglarında yapar. Sokrates: "Çoğunluğun [the multitude[8], Gr. pollon] değil, o bir tek kişinin [one man, Gr. enos, bir kimse] yergilerinden çekinmek, övgülerini ise sevinçle karşılamak gerekir." (Platon, 2006: 29, 47b) Bu ayırımı, sofistler de yaparlar. Fakat onlar bu ayırımı, kendi çıkarları uğruna yaparlar. Sofist bir kimse kendi çıkarını savunmak için diğer bir kimseyi reddeder. Bunun, felsefe açısından dikkat edilmesi gereken püf noktası, her sofistin tek başına ancak kendisinin "bilge" olduğunu iddia etmesi ve bu iddiayla daha çok öğrencinin ilgisini çekeceğini düşünmesidir. Sokrates'in sofistlerle karşıt duruma düşmesinin nedeni işte burada ortaya çıkar çünkü Sokrates, sofistlerin aksine, kendisinin asla "bilge" bir kimse olduğunu söylemez. Oysa, bir öğrenci, kendisinin gönderildiği kimsenin neyi öğreteceğini bilmez. Bir öğrenci, yalnızca, bir süre için, kendi ebeveyninin gönderdiği, kendisine "bilge" diyen o sofiste gelip gittiğini bilir. Öğrenci, sofiste gelip gittikçe "bilge" bir kimseye dönüştüğüne inanır. Fakat ona "bilgelik" nedir? diye sorulacak olunduğunda, ona bu konuda hiçbir şey öğretilmediği ortaya çıkacaktır. Bunu ortaya çıkaran kimse, *Protagoras* diyaloğundaki Sokrates'tir. Sokrates: "Protagoras, ben bunun öğretilebileceğini sanmazdım." (Platon, 2019: 66, prg. 319a) Fakat Sokrates ve Protagoras sanatlarla/zanaatlarla ilgili konuların öğretilebileceği konusunda hemfikirdirler çünkü bu konudaki yanlışlar işin ustaları tarafından kolayca anlaşılır. Fakat "bilgelik" konusunda öğretilebilir bir şey yok ise tüm insanlar bu konuda konuşmakta özgürdür ve bu özgürlüklerini de sonuna kadar kullanırlar. Böylece, bir kimse

8 s. 165, *Crito*, Plato. Bkz. Plato, 1914.

şimdiden ne olduğunu bildiği bir konuda neden bir öğretmen arasın ki? Örneğin politika ve ekonominin bilgisi sanatların bilgisine benzemiyor çünkü herkes politika ve ekonomi hakkında konuşur ve bu konularda herkes kendisinin iyi kötü bilgili olduğunu düşünür ve bu nedenle bunların bir eğitim konusu olabileceğini ve bu konularda doğru olanı öğrenme ve öğretecek biri bulma arayışına girilmez. Bu konularda doğru olanı bulma konusunda yola çıkarlar ise eve elleri boş dönerler. Atinalılar öğretilemez konularda eğitmene gönderilmeyi, hem öğretmenler hem öğrenenler hem de ebeveynler utanç duyarlar.

Öğretilemeyen konularda iyi olup olmadıkları bilinmeyen fakat bu konularda iyi olduklarına inanılan kimselerden bir kısmı, eğitmeleri için kendilerine emanet edilen kimselerle ne yapacaklarını bilemedikleri için, kısa bir süre sonra, orada fazlalığa dönüşen bu öğrencileri, ebeveynlerine iade ederler. Fakat sofistler bu öğrencileri ebeveynlerine, belirli bir süre geçmeden iade etmezler. Peki, bu belirli süre için alıkonulan öğrenciye bilgelik adına öğretildiği iddia edilen şeyler nelerdir? Sokrates sofistlerin en ünlüsü olan Protagoras'tan, örneğin, erdemin nasıl öğretilebileceğini, işte bu nedenle öğrenmek ister.

Başka birinde yaşam tarzı değişikliğine neden olmak mümkün müdür? Şimdi Oblomov'a geri dönelim. Oblomov'u, onun yüreğinde uyanan aşk bile değiştiremez. Ştolts'un harekete geçirici gücü onu yerinden oynatamaz. Ştolts etkisi, Oblomov'un yaşamında boşa çıkar. Oblomov'un durumu, *Protagoras* diyaloğunda yürütülen yukarıdaki tartışmayla, şu soru yoluyla ilişkilendirilebilir: Bir kimsenin nasıl yaşaması gerektiği hakkında bir eğitim söz konusu olabilir mi? Bu soruya cevap verebilmek için sofist Protagoras'ın aktardığı mit[9]ten yararlanılabilir. Bunun için başka bir soru soralım: İnsan

9 Protagoras: "Bir zamanlar, sadece tanrılar vardı ve ölümlü türler yoktu. [320d:] Onların da var olmaları gereken mukadder zaman geldiğinde, tanrılar onları yerin altında, toprak ve ateşin yanı sıra tüm ateş ve toprak alaşımlarıyla karıştırarak şekillendirdi. Ve onları, yukarı doğru, ışığa yönlendirmek üzere iken, tanrılar, Prometheus ve Epimetheus'a, [ölümlü türlerin] her birini uygun bir şekilde yetilerle bezemeleri ve bu yetileri onlara dağıtmalarını emretti. Epimetheus, Prometheus'tan dağıtımı kendisinin yapmasına izin vermesini rica etti: "Ben dağıtayım, sen denetle," dedi. […] silahsız bıraktığı diğerlerine kendilerini korumak için başka bir yeti icat etti. (s.68) […] [321a:] Bu şeyleri hiçbir tür yok olmasın diye tedbir olarak icat etti. Onların birbirlerini yok etmekten kaçış araçları ile donattıktan sonra, Zeus'un gönderdiği mevsimlere karşı da korunma imkanları icat etti. […] Epimetheus pek bilge olmadığından, [321c:] yetileri tamamen hayvanlara harcadığını fark etmedi, ama insan türü hala bezenmemiş bir halde duruyordu ve ne yapacağını bilemedi. O şaşkınlık geçirirken, dağıtımı denetlemek için gelen Prometheus diğer hayvanların her açıdan uygun donatılmış olmasına rağmen, insanın çıplak ve yalınayak, yataksız ve silahsız olduğunu görür. Fakat insanın yer altından gün ışığına çıkması gereken mukadder gün gelip çatmıştı. Prometheus, insanın korunması için ne bulabileceğiyle ilgili şaşkınlık içindeyken, [321d] Hephaistos ve Athena'dan ateşin yanı sıra sanatsal bilgeliği çalar (zira ateş olmadan buna sahip olmanın veya bunu kullanmanın imkanı yoktu) ve bu şekilde insana hediye eder. Bu sayede insan, yaşam [ihtiyaçları] için bilgelik kazanmıştı, ama politik sanatı yoktu, çünkü bu Zeus'un elindeydi. Prometheus'un artık Zeus'un yaşadığı yer olan Akropolis'e girmeye zamanı yoktur; kaldı ki Zeus'un muhafızları da (:s. 69) korkunçtur. Fakat Hephaistos ve Athena'nın sanatlarını icra etmek için paylaştıkları binaya [321e] gizlice girer ve Hephaistos'un ateşli sanatını ve Athena'ya ait diğer sanatı çalar ve insanlara verir. Ve insan yaşamını sürdürme imkanını bu kaynaktan sağlar. [322a] Ama sonra, denilen o ki, Prometheus Epimetheus yüzünden hırsızlık suçlamasıyla yargılanmıştır. İnsan, tanrıların payından pay aldığı için, ilk olarak, tanrı ile olan akrabalığı nedeniyle, tanrılara inanan tek hayvan oldu ve tanrılara sunaklar ve heykeller yapmaya başladı. Daha sonra sanat sayesinde çabucak anlamlı sesleri ve isimleri ayırt etti ve

neyle yaşar ya da insanların birlikte yaşamı nasıl mümkün olabilir?

Mitoloji insanı hayatta tutmanın destanıdır. Prometheus insanın gün ışığına çıkmasına ya da hayatta kalmasını sağlamakta yardımcı olur. Bu nedenle, cesaret erdemi sergiler ve kendisinden daha güçlü olan Zeus'u karşısına alır. Sonuçta, hem Prometheus hem de insanlar, tanrılarla ortak bir niteliği, tanrıların onaylamayacağı bir şekilde edindikleri için cezalandırılırlar. Bu mitte, tek başına, Protagoras'ın anlattığı mitteki adıyla, ateşin ya da sanatlar/zanaatların, insan soyunun devamı için yeterli olmadığı görülür. Bunun, Sokrates'e ve tanrılara göre nedeni, insanların yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli şeylerin öğrenilebilir şeylerle ilgili olmamasıdır. Bu nedenle, mite göre Zeus insanları bir arada yaşatacak şeyler olan "utanma" ve "adalet"in eşit pay edilmesini emreder. Eğer durum bu ise, birlikte yaşama üzerine düşünmek boşuna mı olacaktır? Ya da tanrılar, Sokrates'in, mağaradan çıkışın mümkün olmamasına rağmen, diyalektik yürüyüşe devam etmek gerektiğini önerdiği gibi, başka bir çağrı mı yapacaklardır? Ya da "birlikte yaşamak" bir yanılsamadan, kendini ve başkalarını aldatmaktan başka bir şey değil midir? Bir kimsenin, ya da bu romandaki kimsemiz olan Oblomov'un, "diğer" ya da "normal insanlar"dan korunması kolay olmasına rağmen, onlarla birlikte yaşayabilmesi güçtür. Oblomov insanlarla birlikte yaşamanın bir yetisini edinmek ya da geliştirmek istemez. O, diyalektik yürüyüş yapmaz ya da zihninde mağaranın ağzına kadar yürümüşse bile, mahkumlar arasına ya da "normal insanlar" arasına geri dönmediği için, onun birlikte yaşamanın bir yolunu icat ettiği söylenemez. Sonuç olarak, Oblomov, mitteki insanların meydana getirildikleri ilk zamanlarda oldukları gibi, gün ışığına çıkamayıp karanlıkta kalır.

Grek mitolojisinin ve başka tüm inançların mitlerinde tanrılar insan soyunun

---

barınaklar, giysiler, ayakkabılar, yataklar ve yeryüzünden yiyecek temin etti. Fakat bu şekilde donanan insanlar, başlangıçta [322b:] dağınık bir şekilde yaşıyordu ve ortada hiç kent yoktu. Bu yüzden vahşi hayvanlarca yok edildiler, çünkü onlardan her açıdan daha zayıflardı. Yaratıcı sanatları, onlara yiyecekle ilgili olarak yeterince yardımcıydı, ancak vahşi hayvanlarla savaş için yeterli değildi, çünkü savaş sanatının bir parçası olduğu politika sanatına henüz sahip değillerdi. Böylece bir araya gelmeye ve kentler kurarak kendilerini korumaya çalıştılar. Bir araya geldiklerinde politika sanatına sahip olmadıkları için birbirlerine haksızlık ettiler, bu nedenle tekrar dağıldılar ve yok olmaya yüz tuttular. [322c:] Soyumuzun tamamen yok olacağından korkan Zeus, insanlara utanma ve adalet [hissini] getirmesi için Hermes'i gönderdi, böylelikle kentlerde düzen ve birleştirici dostluk bağları olabilecekti. Hermes, Zeus'a, adalet ve utanmayı insanlara ne şekilde vermesi gerektiğini sordu: "Bunları da sanatların dağıtıldığı gibi mi dağıtmalıyım? Sanatlar şu şekilde dağıtılmıştı: Tıp sanatına sahip biri [bu] meslekten (:s. 70) olmayan birçok kişi için yeterlidir ve diğer sanatkarlar da böyledir. [Hermes Zeus'a] Adalet ve utanmayı [322d] insanlara bu şekilde mi yerleştireyim yoksa hepsine mi dağıtayım?" ve Zeus "hepsine," dedi. "Hepsinin bir payı olsun. Çünkü, başka sanatlarda olduğu gibi, bunlara sadece birkaçı sahip olursa, kentler ortaya çıkmaz. Ve benim adıma yasa olarak şunu koy: Utanma ve adaletten pay almayan olursa, kentin bir musibeti olarak ölüme mahkum edilecektir." Bu şekilde ve bu sebeplerden dolayı Sokrates, mimarlık ya da başka bir sanatkarlıkta erdem [arete, mükemmelik, liyakat] hakkında konuşulduğunda, Atinalılar gibi başkaları da, tavsiye verme kapasitesinden pay alanların bir azınlık olduğunu düşünürler. [322e] ve eğer bu azınlığın dışında biri tavsiye verecek olursa, dediğin gibi ve makul olarak, bunu kabul etmezler. [323a] Fakat sadece adalet [dike] ve itidalden [sophrosyne, sağduyu, aklıselim] kaynaklanması gereken politik erdeme [politikes aretes] dair tavsiye alıp vermeye geldiğinde, bunu makul olarak tüm erkeklerden kabul ederler, çünkü herkesin bu erdemden pay alması uygundur, yoksa kentler var olamaz. İşte bu, Sokrates, bunun nedenidir." (Platon, 2019: 71, prg. 323a)

devamı için çalışırlar. Fakat, tanrılar açısından sorun şuradadır: İnsanın yaşamını sürdürme imkanının, onu tanrılarla bir yapması nasıl önlenebilir? Tanrılar, insanın kendi yaşamını sürdürme imkanına sahip olmakla tanrılara daha fazla muhtaç olmayacağı bir noktada, insanı durdurmaya çalışırlar. Zeus, Hermes'e: "Benim adıma yasa olarak şunu koy: Utanma ve adaletten pay almayan olursa, kentin bir musibeti olarak ölüme mahkum edilecektir." (Platon, 2019: 71, prg. 322e) Tanrılar bunun için insana, çeşitli cezai işlemlerle şiddet uygularlar. Fakat artık çok geçtir çünkü insan bir defa yaşamını bağımsız sürdürmenin bir yolunu bulmuştur. Bunlardan daha düşündürücü olanı da şudur: İnsanların bir kısmı, tanrıların buyruklarına itaat etmeyen kendi soydaşlarını, tanrıların buyruğunu gerekçe göstererek pasifize ve tasfiye etmeyi sürdürmektedirler. Oblomov da bundan payını alır. Üstelik, Protagoras'ın anlattığı gibi, bir tür "şiddet" diyebileceğimiz bu uygulamaya, insanlar çocukluklarından itibaren maruz bırakılır: "Erken yaştan başlayarak çocuklara ömür boyu öğretir ve nasihat ederler. Bir çocuk ne söylendiğini anlar anlamaz, dadısı, annesi, refakatçisi ve [325d] bizzat babası onu mümkün olduğu kadar iyi hale getirmek için çabalar." (Platon, 2019: 74, prg. 325d)

Oblomov neyin doğru olduğunu bilir fakat kendisini bu bilginin yönetimine bırakmaz. Bu nedenle Oblomov'a bilgi değil öfke (thymos), haz (hedone), acı (lype), aşk (eros) ve korku (phobos), kısacası nefsine hakim olamama (akrasia) durumu egemendir. (Platon, 2019: 117, prg. 352c) Oblomov'u *akrasia*ya sürükleyen temel duygu durumu "korku"dur. İnsanlar zihinlerinde korkunç şeyler yaratırlar, fakat gerçek çok daha korkunçtur ya da korkulan hiçbir şey meydana gelmez. Henüz doğmamış bir çocuk, annesine korkunç rüyalar gösterir, fakat doğum esnasında annesini öldürür ya da geçici bir süre mutlu eder. Oblomov "korku"nun bu anlamını "uçurum"a yuvarlanma olarak adlandırır. Bir kimseyi yöneten şeyin bilgi olmamasının nedeni, Sokrates'in saptamasına göre *Protagoras* diyaloğunun dayandığı argüman olan "hazlara yenilmek"tir. (Platon, 2019: 121, prg. 354e) Oblomov'u hayatı boyunca pasif tutan şey onun içindeki "iyi şeylerin kötü şeylere üstün gelecek kadar ağır basmamasından" kaynaklanır. (Platon, 2019: 122, prg. 355d) Sokrates: "Sizin yenilmek diye söz ettiğiniz şey daha az iyi şeyler yerine daha büyük kötü şeyleri seçmektir." (Platon, 2019: 122, prg. 355e) Oblomov'un acıya dayanıksız olduğu ve acıdan kaçınan davranışları, tüm okuyucular tarafından kolayca gözlenebilir. Yaşamdan üretilmiş düşleri kabul ediyor fakat onun acısını çekmeyi reddediyor. Oblomov henüz gerçekleşmemiş şeylerden muzdariptir. Gerçekleşmemiş olaylar için şimdiden onların etkilerine izin vermek Oblomov'u belirler. Oblomov hayat atılımının getireceği şeyleri şimdiden olmuş bitmiş ve felaketle sonuçlanmış şeyler olarak düşünür. Ştolts'un ilerde Olga'ya vereceği öğüt Oblomov için de geçerlidir: "Üzüntüler ve sorunlar gelene kadar bekle." (Gonçarov, 2017: 531) Oblomov mevcut iyi şeyleri değil olası kötü sonuçları düşünerek ve bu kötü şeylerden, onlar, şimdiden gerçekleşmiş gibi etkilenerek yaşam atılımı yapmaktan kendini caydırır. Böylece Oblomov, bilmesine rağmen hayat bilgisinden yoksun, cahil bir kimse gibi görünür. Oblomov düşüncelerinde bilge fakat sürdüğü yaşam tarzında cahil bir kimse olarak görünür.

İyi ya da kötü olsun herkes, iyi ve kötü nedir bilmeyebilir fakat kimin erdemli

olup olmadığını bilir ve herkes erdemlerin tamamının olmasa da bir kısmının en azından adlarını söyleyebilir. Başka bir deyişle erdemli bir kimse erdemsiz olanından ayırt edilebilir. Fakat bu kimselerin çoğunluğu erdem hakkındaki bu bilgiyi hayatına uygulamaz. Bu, erdemli olmakla erdemin ne olduğunu bilmek arasındaki farkı gösterir. Bir kimse kimin erdemli olup olmadığına kendisi karar verir. Birine erdem atfetmek bir kimsenin kendisini bu konuda ikna etmesine bağlıdır. Bu nedenle Sokrates Hippokrates'e şöyle diyor: "Ama, Zeus aşkına, ona [Protagoras'a] para verir ve onu ikna edersen, seni de bilge yapar." (Platon, 2019: 52, prg. 310d) Erdemi, henüz yaşayan ve tanıdığımız kimselere kolayca yakıştıramayız çünkü erdemli olmak birçok erdemi bulundurmayı gerektirir. Bir kimsenin erdemli olup olmadığı konusundaki saptama, o kimsenin yaşadığı hayat boyunca karşılaştığı durumlarda sayısal dökümü yapılamayacak kadar çok erdem testinden geçmiş olmasına bağlıdır. Bu nedenle bir kimsenin erdemli olduğuna kendimizi ikna etmek epey güç ve uzun zaman alan bir şeydir. Oblomov'un çevresindeki kimseler, o daha hayattayken, onun tembel, uyuşuk, kötü bir kimse olduğunu düşünüyorlardı. Ancak Oblomov öldükten sonra onun çevresindeki kimseler, tanıdıkları en saf insanın o olduğunu fark ettiler. Bu durum Sokrates'in dediği gibi erdemin öğretilebilir bir şey olmadığının da kanıtıdır. Fakat hala insanların bir arada nasıl yaşayabileceği sorusuna verilen cevaplara ikna olmamış görünüyoruz.

Oblomov her türlü iyi düşüncesine rağmen "kötü bir şeyin beklentisi" içindedir. Onun korkusu bundan kaynaklanır: Sokrates: "Adına ister korku ister dehşet de, ben bunun kötü bir şeyin beklentisi olduğunu söylüyorum." (Platon, 2019: 126, prg. 358d) Oblomov caydırılmış bir kimsedir. Oblomov bir ömür boyunca güvenli, konforlu, steril, hijyenik, sağlıklı bir şekilde yaşam sürdürmüş, böylece korkak bir kimseye dönüşmüştür. Oblomov'a göre, insanların bir arada yaşamı, acıdan kaçınmakla mümkün olur. Sonuç olarak Oblomovkalı yurttaşlar birlikte yaşamlarını korka korka sürdürürler.

OBLOMOV'UN YAŞAMLA BAĞLANTILARI: AŞK VE UÇURUM

Aşk ya da Diotima'nın Merdiveninde Oblomov

Gerçekliği üreten aktörler her yerde işbaşındadır. Bu aktörlerden en etkin olanının "aşk" ya da Eros olduğunu düşünüyorum. Grek kozmolojisinin varlık tarihinden biliyoruz ki Eros en eski varolandır. Orada varolanların bölünerek çoğaldığı düşünülür. Grek mitolojisinde varolanların bu çoğalmasının başlıca nedeni Eros'tur. Platon'un *Symposion*'undaki Aristophanes'e göre en sonunda insanlar da Eros'la, aşkla bölünür fakat yine aşkla birleşeceklerdir. (Platon, 2007: 87, prg. 191d) Bir kez de *Oblomov* romanında, mevcut gerçekliği değiştirebilen, dahası, gerçekliği üreten aktörlerden birinin "aşk" ya da "Eros" olduğu görülür. Aşkın hayranlık uyandıran özelliklerinden biri, onun bir kimseye kim olduğunu tanıtıyor olmasıdır. Aşk bir kimseyi kendisine tanıtır çünkü aşk onu başka biri yapmıştır. Aşkın dönüştürücü özelliği işte burada yatar. Aşk insanlara inanç değiştirttiği için tanrılar da Eros'un karşısında muhtaç kalırlar çünkü tanrılar da tanınmak için aşka muhtaçtır. İnsan aşktan başka her şeyin içinde tanınmaz kalır. Aşk olmadan Olga

kendisinin ne olduğunu da bilmiyor. (Gonçarov, 2017: 469) Olga: "Peki şimdi ben neyim!" (Gonçarov, 2017: 469)

İnsanın bedeni doğal bir türe ait olabilir fakat onun yüreği doğadan bir şey değildir. Yürek hareketleri her bir kimseyi kendi doğasında ayrı bir tür kılar. Mucizevi olan şeylerden biri olan aşk bu türler arasındaki bağlantıdır. Platon'un *Symposion* diyaloğundaki konuşmacılardan biri olan hekim Eryksimakhos'un düşündüğü gibi farklı türler ve dahası farklı şeyler arasındaki bağları aşk sağlar. "Müzikte, hekimlikte ve hatta insani ve ilahi diğer bütün işlerde her iki aşkı da olabildiğince koruyup gözetmeli insan." (Platon, 2007: 73, 187e) Kitabın aşkla ilgili atan yüreği şu cümle: Ştolts "[Oblomov] aşkın dünyayı Arşimed'in kaldıracı gibi yerinden oynattığını anladı." (Gonçarov, 2017: 516) Oblomov'u yalnızca aşk canlandırır. Bir kimsenin hayat bağı aşk, geri kalan ise oblomovluktur. Ştolts aşkın bu gücünü biliyordu, çünkü o "aşkın kahramanlarını" (Gonçarov, 2017: 516) seyreden biridir. Oblomov'un da bunu biliyor olması Ştolts'un Oblomov'u sevmesinin başka bir nedeniydi. Aşk, Oblomov'u hayatı boyunca harekete geçiren tek güçtür. Oblomov'un yazgısını, kısa bir süre de olsa, aşk değiştirdi. "Kanepenin kenarına oturdu ve tozlu masanın üzerine büyük harflerle "Olga" diye yazdı." (Gonçarov, 2017: 242) Oblomov, Olga'yı yalnızca düşünmekle kalmaz, onun için yaşam tarzını değiştirir: "Oblomov yıllardır yapmadığı şeyi yapıp üç gününü yataksız, kanepesiz bir halde Olga'nın halasında yemekte geçirdi. Sonra birden karşıdaki yazlığın boş olduğu anlaşıldı. Oblomov hiç araştırma yapmadan onu kiraladı ve yerleşti." (Gonçarov, 2017: 219)

Oblomov hayata nasıl ve neyle dönebilir? (Gonçarov, 2017: 536) Olga: "Ben seni hayata döndürebileceğimi, benim için yaşamaya başlayabileceğini sanmıştım. […] Senin ölüden farkın yok!" (Gonçarov, 2017: 423) Olga: "Olması muhtemel Oblomov'u sevdim!" (Gonçarov, 2017: 426) Olga'nın Oblomov'dan haberi yoktu. Oblomov, kendi düşünceleriyle tümüyle uyuşmayan hiçbir aşk olayı içine girmediği için yüreğindeki saf aşkı bozmadı. "Ruhu hala saf ve temizdi. Belki de gerçek aşkı, desteği ve derin tutkuyu bekliyordu." (Gonçarov, 2017: 69) Hızlıca dönüşen ve olgunlaşan kadın duyarlığı karşısında Oblomov'un durgun varoluşu, onu aşk olayları içinde görünmez kılar. Olga "güçlerini böylesine hızla büyütme, doğalarını geliştirme yeteneği ancak kadınlarda olabilirdi. Hayatı günlerle değil de saatlerle yaşıyor gibiydi. Her saat bir erkeğin burnunun ucundan kuş gibi geçen en küçük ve algılanamaz bir olay, genç bir kız tarafından anlatılamaz bir hızla yakalanırdı." (Gonçarov, 2017: 258)

Oblomov felsefe tarihinin aşkla ilgili en eski yapıtı olan Platon'un Symposion diyaloğundaki aşk görüşleri arasından Phaidros'un ve Diotima'nın fikirlerini paylaşıyor görünür. Phaidros'a göre aşk aşığındır ve "bir aşık daha tanrısaldır sevgiliden; içinde tanrılık vardır da ondan." (Platon, 2007: 49, prg. 180b) Diotima'ya göre ise aşk, güzellik düşüncesiyle ilgilidir, çünkü ona göre "aşk", güzelliği "temaşa" ya da "güzelliğin bilgisini idrak" etmektir. (prg. 210d) Fakat Olga'nın aşk anlayışı aşıkla değil öteki yarıyla ya da sevgiliyle ilgilidir. Bu nedenle Olga'nın aşk hakkındaki düşüncesi, "aşk"ı sevgili açısından düşünen Pausanias'ın ve "aşk"ı öteki yarıyla ilgili olarak düşünen Aristophanes'in görüşleriyle uyuşur. Aristophanes: "Doğuştan gelen karşılıklı bir aşk vardır insanlarda,

onları baştaki doğalarına kavuşturan ve iki şeyi bir yapmaya, insani doğayı iyileştirmeye çalışan. O halde her birimiz bir insanın karşılığıyız; […] her bir yarı kendi karşılığını arıyor durmadan." (Platon, 2007: 87, 191d) Olga'ya göre sadece kendilerine odaklanan, sevgiliyi değil aşığı düşünen bir kimse öteki yarıyı kaybeder. Olga'nın aşk konusundaki arayışı kendisine değil başkasına dönüktür. Olga aşk olayları içinde olan bir kimsenin "öteki yarısını kaybetmemek için" mücadele içinde olması gerektiğini düşünür. (Gonçarov, 2017: 268) Olga için sevgili olmaksızın aşk yoktur. Böylece, Olga, aşkı insana indirgediği sürece aşkın varlığına inanan bir kimsedir. Oblomov: "Siz sevgi kaynağını her gün yenilemek zorundasınız! İşte bu aşık olan kişiyle seven kişi arasındaki fark." (Gonçarov, 2017: 277) Olga: "Siz yanımda yokken öylesine acı verici kuşkulara ve sorulara dalıyorum ki tekrar size koşup bakmak zorunda hissediyorum, aksi halde inanamıyorum." (Gonçarov, 2017: 280) Peki, Olga'nın "insan"ı nasıl bir kimse olmalıdır? Hiç kimse mevcut insanlar arasında kendi "insan"ını bulamaz. Fakat buna rağmen, insanlar birbirleriyle beraber olmaya devam ederler. Düşünceler bakımından, Olga Oblomov'a uygun bir kimse değildir. Hayalleriyle ve duygularıyla sonsuza dek birlikte bir kimse ancak Oblomov gibi aylak ve tembel biri olabilir. Oblomov bir kimseyle hayatını birleştirmeyi reddediyordu çünkü o sevgiliyle değil "aşk"la yaşamayı tercih eder. Öyle de oldu. Olga da aşkı insana indirgeyen düşüncesinde hem aşkı hem de insanı kaybetti çünkü Ştolts ile gerçekleştirdikleri evlilikte eşler kendi yalnızlıklarını yok etmişti.

Oblomov'a göre aşkı bir kimseye indirgeyen bir aşık, hem kendisini hem de sevgiliyi aldatmaya sevk etmiş olur. Oblomov'a göre bir kimsenin yüreği sevgiye hazır ve aç ise her ilişki bir hatadır çünkü bu durumdaki bir kimse kendisindeki açlık nedeniyle sevgilinin doğru kimse olup olmadığını anlayamaz. Oblomov: "Sevgiye hazırdı, […] şans eseri benimle karşılaştı… Başka bir adam çıkacak olsa, kız [Olga] hatasını dehşet içinde fark edecek! […] Bana ait olmayan bir şeyi alıyorum! Hırsızın biriyim ben!" (Gonçarov, 2017: 284) Oblomov, kendisinden daha uygun bir kimseyi Olga'nın bulabileceği düşüncesiyle Aristophanes'e katılır. Oblomov, aynı zamanda, "güzellik" idesine doğru uzanan aşk basamaklarını, Olga'yı, birlikte durdukları basamakta terk ederek tırmanmaya devam etmesiyle Diotima'ya katılır.

Olga'ya göre "Oblomov Galatea'ydı ve üstelik Pygmalion da kendisiydi." (Gonçarov, 2017: 269) Oblomov Kıbrıslı heykeltraş Pygmalion gibi, kendi kadınını hayalinde yaratır. Fakat Olga bu hayale uygun değildir. Oblomov kendi kurduğu hayalini Olga'ya yükledi ve zihnindeki Galateia[10] adlı bu heykeli Olga'da canlandırmaya çalıştı. Oblomov'un durumu,

10 Kyproslu heykeltıraş "Pygmalion, kadınlardan nefret ederdi. Ant içmişti: Ömrü boyunca evlenmeyecekti. Sanat yetiyordu kendisine. Günlerden birinde bir kadın heykeli yapmaya karar verdi." (Erhat, 2002: 259) Bir gün kusursuz bir kadının nasıl olacağını göstermek için hayalindeki o kadının heykelini fildişi malzemeden yaptı. Ona aşık oldu, elbiseler giydirdi, çiçekler armağan ederek onu süsledi, geceleri yatağına aldı. Bu heykel, Pygmalion'un düşlerinde canlanıyordu. Böylece onun gerçekte cansız olduğunu anladı. Bu yeni aşk anlayışının yüreğinde ve zihninde yaratılıyor olduğunu gören Pygmalion'u hiç kimse fark etmiyordu. Fakat Pygmalion'un nasıl yaşadığını ve düşündüğünü Aphrodite görüyordu. Pygmalion Aphrodite'nin tapınağına gitti ve yalvardı. Evine döndü ve heykeli dudaklarından öptü. Bu defa mermer dudaklar soğuk değildi. Öptükçe dudaklar ısınıyor ve yumuşuyordu. Pygmalion'un sıcak teninin dokunuşları, nihayet heykeli canlandırmıştı. Pygmalion,

Ovidius'un anlattığı mitteki Pygmalion'dan daha korkunçtu çünkü Olga'yı dudaklarından öpse bile "birliği sağlayan tanrıça" Venüs'ün onu canlandırmayacağını biliyordu. (Ovidius, 2017: 241) Buna rağmen Oblomov hayalindeki aşkı "utançtan, yasaklardan uzak tutkular içinde" yaşatıyordu. (Ovidius, 2017: 240) Oblomov böylece, hayatının diğer alanlarına yaptığı gibi, aşk hayatını da şeytanın bulamayacağı yere, hayal dünyasına koymuştu. Oblomov yeteneklerini kendi çıkarı uğruna kullanan bir kimse değildir. Oblomov yazı eylemiyle ilgili olarak yalnızca bir tek mektup yazar: Ayrılık mektubu. Böylece Oblomov okuma ve yazma yeteneklerini kendisine karşı kullanmış oldu. (Gonçarov, 2017: 152) Olga'ya yazdığı mektupta Oblomov şöyle der: "Düşmekte olduğum uçurumun derinliklerine bakabildim ve durmaya karar verdim. […] Uçuruma şöyle bir bakmak isteyeceğinizi bile sanmıyorum." (Gonçarov, 2017: 285) "Fırtınalara dayanamam. […] Hayatımızın bu kısa dönemi hafızamda sonsuza dek öyle saf ve güzel bir anı bırakacak." (Gonçarov, 2017: 288) "Bir erkek bazen kendine hakimiyetini kaybedebilir. […] Saflığa ve masumiyete olan saygısı kasırgayla sürüklenip gider. […] Tutkuya yenik düşer. […] Bir uçurum açılıverir." (Gonçarov, 2017: 321) "İnsanlar seni ayarttığımı, bu uçurumu senden bile bile sakladığımı söyleyecekler." (Gonçarov, 2017: 383) Kendisini bu durum içinde "bir kadın avcısı," "baştan çıkarıcının biri," olarak değerlendiren Oblomov kendisinin bir "uçurum"da olduğunu, Olga'nın da yükseklerde süzülmediğini ve onun da "uçurumun dibinde" bulunduğunu düşünerek aşkını "bir suç, vicdanında bir leke" olarak değerlendirir. (Gonçarov, 2017: 315) Oblomov bir hata yapmamak ve "uçurum"a düşmemek için Olga'ya duyduğu aşkı sonlandırır. Fakat Olga da Oblomov gibi, aşk konusunda iyinin peşine düşmüş bir kimse olduğunu söyler. Bu nedenle Olga, Oblomov'a, kendisi adına düşünmemesini önerir. Olga'ya göre bir kimsenin düşünceleri ve kararları yalnızca kendisine aittir ve kimse buna karışamaz, sorumlu da tutulamaz. Olga: "Başka kim var?" Oblomov: "Diğerleri, herkes." (Gonçarov, 2017: 322) Oblomov aşk yaşantısının, onu diğerlerine benzettiğini fark eder. Oblomov: "Arkadaşında duygu dolu bir destek, huzur ve rahatlık bulmak her kadının ve erkeğin gizli amacı değil midir? Bu aşkın ilkesidir ve bu ilkeden uzaklaştıkça değişir, soluklaşır, acı çekeriz. O halde benim idealim herkesin ortak ideali." (Gonçarov, 2017: 231) Böylece Oblomov gerçek yaşamda tutkunun saflığını yitirdiğini düşünür: "Tutku! Tutku şiirde ya da sahnede güzeldir. […] Hatıralarda utanç ve yolunmuş saçtan başka bir şey kalmaz." (Gonçarov, 2017: 232)

Olga "sonunda *Casta Diva*"yı [*Kusursuz Tanrıça*'yı] söyledi." (Gonçarov, 2017: 223) Vincenzo Bellini'nin (1801-1835) yazdığı ve bestelediği *Kusursuz Tanrıça* (*Casta Diva*) operasını söyleyen Olga, bu ağıt operayla Oblomov'un yüreğini harekete geçirir:

Kusursuz Tanrıça
Kusursuz Tanrıça, gümüşle kaplayarak
Bu kutsal antik bitkileri,
Çevir bize bulutsuz ve örtüsüz hoş yüzünü.
Dizginle, yumuşat ateşli yürekleri.

---

bu yeni insana Galateia adını verdi.

Dahası, ıslah et küstah hevesi.
Yay yeryüzüne
Sana saltanat sürdüren,
Cennette seni egemen kılan aynı huzuru.
Öfkeli ve kasvetliyken ruh,
İste Romalıların kanını,
Tamamla kutsal töreni
ve arınsın kirden kutsal orman.
Gürlesin Druid tapınağından
Benim sesim.
Düşsün; cezalandırayım onu.
Ah! Dön bana güzel Tanrıça,
Sadık ilk aşkına.
Ve koruyayım seni
Tüm dünyaya karşı.
Ah! Dön bana güzel Tanrıça
Dingin görkeminle
Ve rahmindeki hayatla,
Yurduma ve gökyüzüme kavuşayım.
Ah! Dön tekrar, eskiden olduğun gibi,
Kalbimi sana verdiğim zamanlardaki gibi,
Ah! dön bana.

Yazan ve besteleyen Vincenzo Bellini
Türkçe'ye çeviren Metin Bal.

Oblomov, karşı yakada onu çağıran bir kimsenin olduğunu fark etmişti artık. Fakat, hangi aşık, aynı zamanda, karşı yakada bulunan sevgilinin onu çağırıyor olmadığını söyleyebilir ki? Oblomov Olga'nın söylediği *Casta Diva* operası yoluyla yaşamın kendisine bir kez daha açıldığını düşünür: "Yaşam, yaşam bana bir kez daha açılıyor. […] İşte orada, gözlerinizde, gülüşünüzde, leylak dalında, *Casta Diva*'da. Hepsi orada." (Gonçarov, 2017: 268) Gölgeler ve kalabalıklar içinde yapabileceğiniz en iyi şey onları birbirine bağlamaktır. Bunun için ise en uygun etkinlik *Symposion*'da Pausanias'ın dediği "aşk oyunları" oynamaktır. (Platon, 2007: 61, prg. 184a) Aşık ve sevgili arasında "uçurum" vardır. İçinde, "uçurum"un karşısına geçme cesareti sergilenmemiş bir şeye aşk olayı denilemez. Hayal, "uçurum"un beri tarafında duran kimsenindir. Aşk, bir kimseye "uçurum"un karşı tarafındaki çağrıyı duyurur. Fakat Oblomov düş ve düşünce tarafında kalmayı tercih eder çünkü "uçurum"un karşı tarafına geçmek Oblomov için "tehlikeli"dir. Aşk bir zamanlar onda böyle bir cesaret yaratmıştı. Fakat şimdi Oblomov bu daveti atlatmıştır: Ştolts, Oblomov'a: "Artık aşkın geçti, tehlike kalmadı." (Gonçarov, 2017: 498) Oblomov: "Keşke insan hiçbir endişe yaşamadan aşkın bu sıcaklığını duyabilse! […] "Yo hayat seni rahat bırakmaz. Nereye

gitsen yanarsın! Bir sürü duygu ve kaygı birden hayatını dolduruverir! Aşk hayatın en zorlu okuludur!" (Gonçarov, 2017: 271)

Oblomov saf aşk düşüncesinin gerçekle uyuşmasının kendiliğinden olmuş olması gerektiği kanısındadır. Oblomov hayatı boyunca ideal ve gerçek arasında öylece kalıp bu ikisinin uyumunu, onları birbirinden ayıran çizginin, "uçurum"un kapanmasını, Rubikon nehrinin akışının durmasını bekledi. Bu durumda onun bir platoncu olduğu düşünülebilir çünkü Oblomov aşkı yaşamıyor fakat sadece ve sadece düşünüyor. O, aşkı yaşamaktan çok onu düşünür. Fakat bu noktada onu Platon'dan ayıran kronik bir nokta var: Platon aşk olayını aşktan ayırmaz. Oblomov Diotima'nın uzattığı aşk basamaklarını çıkmaksızın gözlerini doğrudan doğruya güzellik düşüncesine dikiyor. Oblomov, aşkı bir olay içinde yaşamak isteyen insanları bezdirir çünkü aşka onun hak ettiği yüce bir değer atfeder. Aşkı, başka bir şeyle karıştıran bir aşık bir olayı, bir ideye dönüştürmüş olur. İdealize etmek ise şeyleri ulaşılmaz kılar. Platon'un *Symposion* diyaloğundaki tüm konuşmacıları dikkatli dinleyen bir aşık, özellikle, ilk olarak Pausanias'ın ve Diotima'nın açıkça dikkat çektiği gibi, aşkla yer değiştirmemesi, yalnızca sevgiliyle yer değiştirmeye çalışması gerektiğini anlayabilir. Oblomov Platon'un kesinlikle itiraz edeceği bir şey yaptı: Aşkla yer değiştirdi. Oysa arada olması gereken sevgili ya da aşık değil aşk olmalıydı.

Uçurum Koleksiyoncuları ve Oblomov'un Tarafı

Oblomov açık yakalı bir romandır. İnsanların üzerindeki gömlekler iki yakalıdır ve bir kimsenin ömrü bu iki yakayı bir araya getirme çabasıyla geçer. Oblomov'un iki yakası asla birleşmez, açık kalır çünkü tarafsız kimse yoktur. Okuyucu, kesinlikle, "uçurum toplayıcıları" olan Olga'nın veŞtolts'un tarafını tutacaktır çünkü onlar, düşünce ve gerçeklik arasında ikili bir yaşam süren uçurum insanının iki yakasının bir araya getirilebileceğine inandılar ve bunun için mücadele gösterdiler. *Oblomov* romanı, kendi okuyucusunu bir uçurum koleksiyoncusuna dönüştürebilir. Olga bir uçurumdan başka bir uçuruma koşar.Ştolts ise Oblomov'un uçurumunu çoğaltır. Bu nedenle Olga veŞtolts'un uçurumla ilgileri yalnızca bir koleksiyoncu olarak kalmalarıdır. Romanda kendi uçurumuyla ilgili tek kimse Oblomov'dur.Ştolts kendi uçurumuyla değil işleriyle ilgilenir. Olga, Oblomov'dan sonra tekrar bir uçurumla karşılaşmış olmasından dolayı hayatı anlamsız olmakla suçlar. Böylece Olga veŞtolts uçurum meselesiyle ilgilenmeyi de bir işe dönüştürmüş olurlar: Uçurum koleksiyonculuğu.

Yukarıda sık sık dile getirildiği gibi, bu romanda dolaşan bir "uçurum" var. Ayrıca, mutlu olmak ile tatmin olmak farklı şeylerdir. Olga mutlu olduğunu hissetse bile kendisini tatmin olmamış halde bulur. Bir kimse, kendisinin peşine düşenlerden yine kendisi sorumludur. Olga'nın mutsuzluğu, aşk için ödediği bedelin boşa çıkmasından kaynaklanır. Bu nedenle sık sık Grek mitolojisinin öç tanrıçalarından "Nemesis"in adını anar. (Gonçarov, 2017: 473) Aşk, aşığı ölçüsüz kılar. Bu nedenle aşk katlanılamayacak bir bedel ödetir. Olga, böylece, Nemesis'i, sürekli peşine takar. Oysa Olga'ya göre Oblomov uçuruma adımını atmaktan kaçınmakla, izini Nemesis'e kaybettirmişti. Fakat, aşkı sevgiliyle özdeşleştiren Olga'nın, böylece, düş dünyası da sevgiliyle birlikte onu terk

ediyordu. Nemesis, Olga'ya mutluluğun sırtına saplı bir bıçak olarak dadanır. Olga: "Sonra birden bir şey oluyor, bir tür bunalım. Hayatımda bir eksiklik hissediyorum. Ama boş ver, bana bakma! Bunlar saçma şeyler." (Gonçarov, 2017: 527) Uçurum güçlü olana açılır. Ştolts, Olga'daki "tuhaf hastalık" olarak adlandırılan "uçurum"un nedenini saptar: "Senin hüznün ve sıkıntın […] güçlülüğün belirtisi. Canlı, araştıran, asla hoşnut olmayan bir zeka bazen hayatın sınırlarının dışına çıkmaya kalkışır ve cevap bulamayınca melankoliye dalar, geçici olarak hayattan zevk alamaz. Bu hayatın gizemlerini sorgulayan ruhun bunalımı." (Gonçarov, 2017: 529) Gizem "uçurum"dur ya da gidilecek bir öte ile beri yakanın ayrılığıdır. Bir kimsenin içinde öteye açılan bir yol onu bir kez çağırmışsa, kopuş ve onu izleyen dönüşüm kaçınılmazdır. "Saçma"nın/"uyumsuz"un ya da absürdün nedeni işte bu ideal ve gerçek arasındaki uyumsuzluk demek olan "uçurum"dur. Tek bir kimsenin bu "uçurum"u deneyimlemesi, en mutlu görünen hayatı sürdüren insanları bile mutsuz etmeye yeter. Olga'nın mutsuzluğunun kaynağı işte budur. Roman boyunca adı geçen "uçurum", en yakın arkadaşlar olan Ştolts ve Oblomov'un dostluğunu bile bitirebilecek güçtedir. Ştolts, Oblomov'la olan dostluğuna "bir uçurumun açılması […] engel olabilir." diyor. (Gonçarov, 2017: 538) Biraz ileride bu uçurum da açılır. Bir kimse hayallerini gerçekleştirmeksizin de bir hayat kurabilir. Böyle hiçbir çaba harcanmadan, düş kırıklığıyla biçimlenmiş bir hayat hüzün vericidir. Ştolts, böylece, Oblomov'un geri dönüşü olmayan bir yolda gözden kaybolduğunu görür. Öykünün en dokunaklı yeri işte burasıdır çünkü, en yakın iki dost, kendilerini, birbirlerine yardım edemeyecek bir durumda bulurlar. Ştolts'a Agafya Matveyevna'yı işaret eden Oblomov: "O benim karım." dediği an "Ştolts'un hayretten dili tutulur. Oblomov devam eder: "O çocuk da benim oğlum! Adı Andrey, ona senin adını verdim!" " (Gonçarov, 2017: 555) Ştolts'un önünde aniden "bir uçurum açıldı."(Gonçarov, 2017: 555) Yakınlaşmalarının bedelini ödeme cesareti gösterdikten sonra da devam eden bir aradalığın adı aşkın evrildiği en üst basamak olan "dostluk"tur ve bu an dostluğun doruğuydu.

Oblomov'a göre "uçurum" vardır. Oblomov için uçurumun iki yakasını birbirinden uzaklaştıran şeyler söz konusudur. Ona göre uçurumun açılmasının nedenlerinden biri "diğer insanlar"a benzerliktir. Oblomov uçurumu açacak herhangi bir eylemden sakınır. Bu yönüyle Oblomov, modernitenin tüm kahramanlarının durduğu anti-realist tarafta yer almaktadır. Oblomov bu tarafa uygun düşünme yöntemlerinden birini benimsemiş bir kimse olarak da anti-tasarımlamacıdır. Dünyayı ikiye bölen şeydir uçurum: İç dünya ve dış dünya. İç dünyanın dış dünyayla bağlantısı nasıl kurulabilir? İkna edici bulabileceği bir cevap verilebilirse, Oblomov yaşama, uçurumun öteki tarafına çağrılabilmiş olacaktır. Fakat Oblomov, bu konuda ona verilmiş mevcut cevaplar arasında onun için ikna olunmaya değer bir tanesini bulamaz. Böylece, Oblomov için uçurum kapanmaz, üstelik, kalıcı hale dönüşür. Oblomov bir kimseye ancak onu diğer insanlardan ayıran bir özellik olduğunda güvenebiliyordu. Aşk duyduğu Olga bile davranışlarında diğer insanlar gibi oldukça Oblomov Olga'nın aşık olunacak doğru kimse olup olmadığı hakkında kuşkuya düşer: "Kendisine tatlı tatlı bakıyor, rahat rahat konuşuyordu ama bunlar da şarkı söyleyişi gibi diğer insanlarınkinden farklı değildi." (Gonçarov, 2017: 257)

Oblomov: "Yo, istediğin gibi yaşayamazsın. […] İstediğin oldu diye hayata lanet okursun." (Gonçarov, 2017: 282) Olga'da bu durum "garip rahatsızlık" olarak deneyimlenir. (Gonçarov, 2017: 525) Olga: "Aşırı mutluluktan mutsuzum." (Gonçarov, 2017: 526) "İnsanoğlu garip bir yaratıktır." (Gonçarov, 2017: 523) Bu "garip rahatsızlık" bir kimsenin, yaşamın her anında onun tam ortasında olmasından kaynaklanır. Bu nedenle, "mutlu musun?" sorusu, yöneltildiği ya da bu soruyu kendisine soran kimsenin mutsuz olduğunun kanıtıdır. "Mutlu musun?" sorusuna, ideal ve gerçek dünyanın ayrıldığı çizgi işaret edilerek her defasında "mutsuzum" cevabı verilebilir.

Platon'un *Symposion* diyaloğundaki Apollon Tapınağı kahini Diotima'ya göre, aşk, aşk olaylarından ayrı olmasına rağmen insanlar yaşadıkları her aşk olayına "aşk" adını verirler. Oblomov aşkı olaylarla karıştırmamak için aşkın saflığını bozmak istemez. Olga yaşayabileceği hiçbir aşk olayının saf olmayacağını bilir. Buna rağmen "aşktan vazgeçin" demez ve insanların, güzellik düşüncesine doğru sonuç alamayacakları fakat giderek ona daha yakın bir yere yükselebilecekleri ve üzerinde basamaklarını katediyor göründükleri bir merdiven dayar ve "yürümeye devam edin" der. Fakat Oblomov, bu basamakları katetmeye değer bulmaz. Madem aşk düşüncesine bu yaşam yolculuğunda varılamayacak, o halde, yürümeye de değmez. Doğada leylaklar ve pelin otu çiçeği açarlar ve bir süre sonra solarlar. Fakat Oblomov solmayan bir çiçek arıyordu. Dahası, tutkuyla kopardığı bir çiçeği, şimdiden çürüyeceği yol kenarına fırlatıyordu. İnsanların bir arada yaşamasını sağlayan şeyler onlara mutluluk getirmiş midir? "Normal" ya da "diğer insanlar"la birliktelik, Oblomov'a ve sonra Olga'ya ve Olga'yla başka bir hayat kurana kadar Ştolts'e mutsuzluk getirir. Ştolts, Olga'ya: "İşte insan Prometheus ateşinin bedelini böyle ödüyor! Acı çekmek yetmiyor, bu acıyı sevmek, kuşkularına ve sorgulamalarına saygı göstermek zorundasın. En çok da mutluluğunun zirvesinde, bayağı arzuların bittiği zaman ortaya çıkarlar. […] Binlerce insan, bu bulanık kuşkulardan, soruların acısından habersiz yaşar." (Gonçarov, 2017: 530) Olga insanı perişan eden bu durumla baş edebilmeyi imkansız bulur ve nihayet, Oblomov'u anlar çünkü "insanlığın genel hastalığı" (Gonçarov, 2017: 531) ve hepimizin melek payı olan uçurumun bu damlacıkları insanı "her şeye karşı kayıtsızlaştırıyorlar." (Gonçarov, 2017: 530) Oblomov hayatı erteler çünkü hayat acıdır ve onun içinde bütün insan çabaları boşa çıkar. Sonunda tüm kahramanlar başarısız ve yeniktir. Bu açıdan bakıldığında, Oblomov hayattan kaçıyor değildir. Hayattan, acıdan kaçan "diğer" ya da "normal insanlar"dır. Bu nedenle "normal insanlar"ın hayatı içinde Oblomov kendisini yaşatacak bir yer bulamaz. Onun yeri "uçurum"dur.

Oblomov'un hayal gücü hareketleri ve onun ürünleri olan düşleri var. Geri kalan her şey, ona göre bir fazlalıktır. Ona, neyin fazlalık olduğunu söyleyen şey "uçurum"dur. Onu rahatsız eden son şey olan bedeni, nihayet, onu rahat bırakır. Oblomov'un düşlerden ibaret varlığı ve saf düşünceleri ya da ideleri, onu, zihinsel olarak dünyadan kopardığı gibi, bir süre sonra da onun bedenini "diğer insanlar"ın arasından alır. "Birden her şey değişiverdi." çünkü Oblomov felç geçirir. (Gonçarov, 2017: 545)

SONUÇ

Platon'un *Symposion* diyaloğundaki konuşmacılarından Phaidros'un söylediklerinden yola çıkıldığında, *Oblomov* romanı hakkında şu düşünülebilir: Utanç verici bir şey yapmış olmasına rağmen "ölmüş olma"ktan kaçınan bir kimsenin aşk hayatı sorunludur. (Platon, 2007: 45, 179a) Örneğin Orpheus ölmektense tanrıların sözünden ve Eurydike'nin sevgisinden kuşku duymayı tercih etti. Orpheus, tanrılar ve insanlar tarafından erdemli olmamakla yargılanır. "Erdem" kendisinden memnun olmanın yeni bir yolunu icat etmiş kimsenin yaşadığı şeydir. Oblomov kendi mevcudiyetinde, diğer kimselerin varlığını korumuş yalnız bir kimse olarak görünür. Yalnızlığın erdemini bilmeyen kimse birlikteliğin erdeminden bihaberdir. Oblomov'un tersine, çoğunluğun hatası, "adalet" üzerine düşünmekten, "adalet"in ne olduğunu araştırmaktan çok, bildikleri kadarıyla "adalet"i gerçekleştirme girişimleridir. "Diğer" ya da "normal insanlar" bu girişimlerinden, kendilerinin olduğu gibi başkalarının da memnun kalacağına inanırlar.

Oblomov romanının özeti başkalarının yaptıklarına bakarak hiçbir şey yapılamayacağıdır. Herkesin aynı "doğa"ya sahip olması gerektiği önyargısı hakim olduğu için çoğunluğun sürdürdüğü hayatı benimseyen kimselere "normal insan" denilir. "Normal insanlar" "normal" bir hayat yaşarlar. "Normal insan" kendisini olma ya da devinim yeteneğinden yoksun tuttuğu için Oblomov'un "normal" bir insan olması imkansızdır. Oblomov'a göre hayatı bir bütün olarak görmek ya da metafizik kaçınılmazdır. Oblomov maksimum atıllıkta maksimum eylem gücünü harekete geçiriyor. Ayrıca, "aidiyet" düşüncesi bakımından büyük bir uyarı yapıyor: "Benim bir özel hayatım var!" demiyor. Hayatı mülkleştirmiyor. "Normal insanlar"ın "hayat" dedikleri o şey içinde Oblomov'un yatacak yeri yoktur. Oblomov bir palto daha giyip, kendine dokunamayacak bir hale gelmektense, kendisini, dokunabileceği bir kimseye dönüştürmek için "saflaştırma"ya çalışır. Oblomov "normal insanlar"ı dürten at sineğine dönüşmüş bir Sokrates'tir. Sonuçta saf ya da gerçek bir insan uğruna mevcut kimselerden vazgeçer. İnsan soyunun tüm bireyleri, yaşayacaklarını tahmin ettikleri olay gerçekleşmeden önce, bu olayın tahmini acısını düşünsel ya da fiziksel olarak kendilerine çektirirler. Fakat Oblomov'un onlardan farkı, bu acının dayanacağı gerçek kaynak olayı hiç yaşamamış olmasıdır.

Oblomov, hayallerini gerçekleştirecek fakat bir türlü kullanmadığı imkanlara sahiptir. Oblomov'un kafasındaki yaşam planı her neyse "normal insanlar"ın kendilerini alıştırdıkları planlara benzemiyor. Bir kimsenin kendi hayallerini gerçekleştirecek yeterli gücü olduğunda, onun yaşamak istediği şeye daha fazla "hayal" ve gösterdiği atılıma "cesaret" denilebilir mi? Çoğu kimse, imkanlarını yaşamak istediği hayat uğruna kullanmaz. Çoğu zaman imkanlar kapatılır ve böylece kapalı tutulur. Kendi kendine bırakılmış olsalar bile imkanlar kapatıldıkları yerde çoğalırlar. Bu durum insanı hayallerinden ve hayattan daha çok uzaklaştırır. Çalışma hayatına kendisini kaptıran bir kimse, bu hayata onun sonundan baktığında, kendisini hayattan uzaklaştırmak için çalışmış olduğunu görecektir. Oysa "hayattan uzak kalmak" Oblomovluğun bir özelliğidir. Üstelik, Oblomov kendisini hiç yormaksızın hayattan uzak kalmayı başarıyor olmakla, çalışma hayatına kendisini kaptırmış

bir kimseden daha başarılı görünür. Oblomov sorunlarıyla zamanında ilgilenmediği için, onlar zamanla "hafif bir rahatsızlık veren hatıralara dönüşüyorlardı." (Gonçarov, 2017: 109)

Prometheus başka bir kimseden aldığı emri gerçekleştiren bir görevli değildir. Bir kimseyi harekete geçirecek ateşi onun kendisinden başkası yakamaz. Aşk ve aşkın en üstün formu olan "dostluk" Oblomov'un yüreğini onun hayallerinde de olsa harekete geçirir fakat aşkın bu iki hali gerçek bir kimse söz konusu olduğunda, Oblomov'un bu kimseyle bağ kurmasını sağlayamaz. Böylece ne Olga ne deŞtolts, Oblomov için "yapıcı bir ateş" yakabilir. (Gonçarov, 2017: 208) Oblomov kendi zihninde mevcut bulduğu ideal dünyada yaşar. Bir kimse neden bunu yapar? Onun "diğer insanlar"la birlikte yaşaması nasıl mümkün olabilir? Onun kendi insanlarından oluşan toplumun adı nedir? Ve onlar hep birlikte nerede yaşamaktadırlar? Bu sorular bağlamında *Oblomov* romanı bir ütopya ya da distopya romanı olarak okunabilir.

Mezarlıklar hedefinden sapmış insan doludur. Bilerek ölüme giden bir kimseyi çoğunluk, mümkünse durdurmak ister. Bir savaşçı bile dostları tarafından cepheye, sağ dönmesi dilekleriyle uğurlanır. Fakat Oblomov'un gidişinde hiçbir geri dönüş umudu görünmez. Ama o, annesinin elinden çözülüp, ne olduğunu bilmeksizin uçurumun kıyısına doğru yürüyen bir bebek değildir. Yaptığı şey hakkında Oblomov tam, hatta gereğinden fazla bilinçli görünür. Düşünceler öldürücüdür. Bir kimse, Oblomov gibi, onları eyleme geçirmemiş olsa bile düşüncelerinin kurbanıdır. Bu romanda kendisini göz göre göre ölüme taşıyan bir kimse var. Romanın sonuna geldiğinde okuyucu tüm bunların gerçekleşmiş olduğuna inanamaz. Okuyucu olayların birbirini buraya kadar nasıl takip ettiğini dikkatli bir şekilde tekrar gözden geçirip, üzerinde, bir ömrün ilerlerken aniden kesildigi bu çizgide, hayat kaynağı olacak en küçük bir zerreyi titizlikle ortaya çıkarıp bunu mümkün oldukça sık ve çok söz konusu yapabilir. İki şeyin nedenini göz ardı edip ortaya çıkarmaksızın insan hayatını devam etmek mümkün değildir: Ölüm ve eğlence. Ölümün nedenini bilmemek göz göre göre ölmeye ve öldürmeye devam etmek, eğlenmeyi bilmemek ise göz göre göre tekrar yaşanılacak bir mutluluktan vazgeçmiş olmak demektir. Hiç kimse bir katilin aramızda dolaşmasını istemez. Bu iki şey tek bir sonuçta birleşir: Tek başına mutluluğu bir amaç edinmiş olsa bile hiç kimse daha çok mutsuz olmak ya da bir başkasının mutsuz düşmesini istemez. İşte bu neden, tiyatro sanatı yapıtlarını tragedya ve komedya olmak üzere iki türe ayırır. Bir tiyatro oyunu, aralarında ölümcül bir dava olan insanları bile bir araya getirmenin faklı bir yolunu icat eder. Bir oyun icat etmek insanların bir araya gelmeye ikna olabilecekleri başka bir gerekçe yaratmaktır. *Oblomov* romanı, bu nedenlerle, komedi türünden bir yapıt olarak okunabilir çünkü olayların başında ve sonunda Oblomov mutlu görünür.

Bir kimsenin hayatı, onu demotive eden ya da eylemden caydıran şeylerle tehdit altındadır. Demotivasyon kaynakları bırakıldıkları yerde durmazlar. Düşünceler başa çıkılması en güç salgınlardır. Bu salgının diğer salgınlarla ortak yönü tek bir kimseyle başlayıp her devirde varlıklarını sürdürmeleridir. Felsefenin yükü artarak devam eden "devri daim bir yolculuk" olmasının nedeni budur. Üstelik demotivasyon ya da eylem gücü

kırgınlığı tek bir kimsenin yaşamının sınırları içinde kalmaz çünkü bulaşıcıdır. Caydırılmış bir kimse daha fazla düşünebilen biri olamaz çünkü eylemleriyle birlikte, kendilerinin ve başkalarının önünde inandırıcılıklarını da kaybederler. Kendisini ikna etme gücünü yitirmiş bir kimse gerçeklik üretemez, çünkü aşk, günlük hayat, sanat, bilim, ekonomi, politika ve inanç konusunda icat ya da yaratma yeteneğinden yoksundur. Oblomov'un hayatının özeti Olga'nın sözcükleriyle: "Rüya gibi. Sanki hiçbir şey olmadı." (Gonçarov, 2017: 483)

Sonuç olarak, dikkat ederseniz Oblomov çalışma hayatında aktif olarak yer almamış bir kimse değildir. Bunun aksine, çalışma hayatının ne demek olduğunu çok incelikli bir şekilde deneyimlemiş olan ve çalışma hayatıyla ilgili olarak bilim insanlarında tanık olunabilecek büyük bir gözlem yeteneğine sahip bir kimsedir. Oblomov hatırı sayılır bir süre deneyimlediği çalışma hayatından bilinçli ve kararlı olarak ayrılmış biridir. Bu nedenle, Oblomov'un "istifaen" ayrıldığı çalışma hayatına geri dönmemesi değil, tekrar çalışmaya başlaması kabul edilemez bir şey olacaktı. (Gonçarov, 2017: 68) Son söz olarak Oblomov kendini gerçekleştirememiş değil, bunun aksine düşündüğü gibi yaşamış bir kimsedir. Onun hayatındaki hiçbir şey düşüncelerle uyuşmuyordu fakat Oblomov'un hayatı onun düşünceleriyle uyum içindedir. Fakat Oblomov bu uyumu yaşamdan caydırılmış bir şekilde sağladığını düşünüyor. Tüm bu nedenlerle, Oblomov, yaşamın anlamına ilişkin varoluş felsefesi ve edebiyatı yatağında bir pesimist olarak uzanır durumdadır.

Kaynaklar

Baudelaire, Charles (2003) *Modern Hayatın Ressamı*, çev. Ali Berktay, İstanbul: İletişim Yay.

Berman, Marshall (2013) *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, Modernite Deneyimi (1982)*, çev. Ümit Altuğ – Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yay.

Copleston, Frederick S. J. (1993) *A History of Philosophy, Vol. I, Greece and Rome, From the Pre-Socratics to Plotinus*, New York: Image Books.

Erhat, Azra (2002) *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gonçarov, İ. A. (2017) *Oblomov*, çev. Serpil Demirci, İstanbul: Öteki Yay.

Kafka, Franz (2020) *Dava*, çev. Gülperi Sert, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Kafka, Franz (2020a) *Dönüşüm*, çev. Gülperi Sert, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Melville, Herman (2015) *Yazıcı Bartleby, Bir Wall Street Öyküsü, Bartleby, the Scrivener, A Story of Wall Street*. Çev. Murat Belge, İstanbul: İletişim Yay.

Ovidius (2017) *Dönüşümler*, çev. İsmet Zeki Eyuboğlu, İstanbul: Payel Yay.

Pascal, Blaise (2008) *Pensées and Other Writings,* tr. by Honor Levi, New York: Oxford Uni. Press.

Plato (1914) *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus*, with an English translation by Harold North Fowler, introduction by W.R. Lamb, London: Harvard University Press.

Platon (2006) *Kriton*, çev. Filiz Öktem – Candan Türkkan, İstanbul: Kabalcı Yay.

Platon (2007) *Symposion*, Çev. Eyüp Çoraklı. İstanbul: Kabalcı Yay.

Platon (1988) *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz, İstanbul: Remzi Kitabevi.
Platon (2006) *Kriton*, çev. Filiz Öktem – Candan Türkkan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
Platon (2019) *Protagoras*, çev. ve hazırlayan Özgüç Orhan, sunuş Benjamin Jowett, İstanbul: Pinhan Yay.
Puşkin, Aleksandr Sergeyeviç (2017) *Yevgeni Onegin*, çev. Azer Yaran, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
Navia, Luis E. (1996) *Classical Cynicism, A Critical Study*, London: Greenwood Press.
Seneca, Lucius Annaeus (1939) *Tragedies*. *Hercules, Furens, Troades, Medea, Hippolytus, Oedipus*. Tr. by Frank Justus Miller. In two volumes. Vol. 1. Massachussets: Harvard University Press.
Tolstoy, Lev Nikolayeviç (2019) *Anna Karenina*, çev. Ergin Altay, İstanbul: İletişim Yay.